

REFERAT |KRS| Oppvekststyret (2011-2015) d. 14-02-2012

Mødedato Tirsdag d. 14. februar 2012 kl. 17:00

Mødested Pedagogisk senter

Indholdsfortegnelse

Protokoll fra oppvekststyrets møte 31. januar 2012.....	3
Oppfølging av rapport om evaluering av spesial-og støttetjenester i oppvekstsektoren.....	10
Høring - Valgfag og tid til elevrådsrelatert arbeid.....	16
Innføring av kommunal kontantstøtte i Kristiansand.....	48

Punkt 6/12: Protokoll fra oppvekststyrets møte 31. januar 2012

Dato: 02.02.2012
Saksnr.: 201200104-5
Arkivkode E: 033
Saksbehandler: Kari Tønnesland

Saksgang
Oppvekststyret

Møtedato
14.02.2012

Protokoll fra oppvekststyrets møte 31. januar 2012

Sammendrag:

Forslag til vedtak:

1. Oppvekststyret godkjenner protokollen fra møtet 31. januar 2012

Arild Rekve
oppvekstdirektør

Trykte vedlegg:
Protokollen
Utrykte vedlegg:

OPPVEKST

Oppvekstdirektørens stab

PROTOKOLL - Oppvekststyret

Dato: 31. januar 2012
Sted: Formannskapssalen
Behandlede saker: 01-05-2012
Møtets varighet: 18.00 -21.00
Møteleder: Roth, Mette Fimreite (H)

Til stede:

Tellefsen, Else Marie (AP)
Fredriksen, Frode (AP)
Aabel, Isabelle-Louise (AP)
Fredheim, Helene Bjerke (FRP)
Haanes, Kristian (H)
Fuglestad, Gordon (H)
Solli, Irene (KRF)
Kvelland, Eva (V)

Forfall:

Til stede fra administrasjonen:

Oppvekstdirektør Arild Rekve
Seniorrådgiver Svein T. Kvernes
Seniorrådgiver Gro Holte
Rådgiver Grete Olsen
Rådgiver Roy Wiken
Rådgiver Mariann Stephansen
Utvalgssekretær Kari E. Tønnesland/Mariann Digervold

Dessuten møtte:

Elevrepr. KUU Simon Haugeberg
Bård Tobiassen BaFu
Merethe Fauchald KomFug
Kirsti Sagen til sak 2 –Lokalisering Torridal-Mosby –barnetrinnet
Arne Fjermeros til sak 2 - Lokalisering Torridal-Mosby –barnetrinnet

Oppvekstsstyret var på befaring i Justvikområdet (kl 15.00-18.00)

- Justvik skole
- Havlimyra skole
- Fagerholt skole
-

Utdelt i møtet:

Invitasjon til offisiell åpning av Karl Johans Minne skole

Eventuelt:

Utsatt til neste møte

1/12

Oppvekststyresak:

Protokoll fra oppvekststyrets møte 13.desember 2011

(ark. nr. E: 033, 201200104)

Oppvekstdirektørens innstilling av 09.01.2012

Vedtak:

1. Oppvekststyret godkjenner protokollen fra møtet 13. desember 2011.
(Enst)

2/12

Bystyresak:

Lokalisering av barnetrinnet i Torridal, med tilleggsvurdering

(ark. nr. E: 61 A20, 201101330)

Rådmannens innstilling 18.01.2012

Adm.sak

Kirsti Sagen, Fagforbundet og Arne Fjermeros tiltrådte utvalget med fulle rettigheter.

Oppvekststyrets innstilling:

1. Barnetrinnselevne fra Mosby og Strai samles på Torridal skole. Skolen bygges ut etter alternativ hele oppveksttomten.
(10/1)
2. Mosby skole legges ned. Bystyret ber om en bydelsmelding for Mosby der infrastruktur, boligbygging, fritidstilbud, næring og levekår tas spesielt opp.

Det legges inn rekkefølgekrav om at gymsalen opprettholdes permanent som idrettshall, skolebygg omdannes til grendehus og nærmiljøparken må stå ferdig når skolen nedlegges.

Barnehage for bydelen bygges på Mosby.

(10/1)

3. Oppvekststyret ber administrasjonen vurdere utbedring av den omtalte skoleveien for elever på Høietun, slik at den kan benyttes på en sikker måte hele året.
(Enst)
4. Oppvekststyret ber administrasjonen vurdere å prioritere adskilte uteområder for barnetrinn og ungdomstrinn.
(9/2)
5. Gjennomføring av prosjektet, herunder investeringskostnader og driftsbesparelse vil fremgå av forslag til handlingsprogram.
(Enst)

Forslag:

Representanten Irene Solli (KrF) fremmet følgende alternative forslag til administrasjonens

pkt 1 i innstillingen:

"Barnetrinnselevne fra Mosby og Strai samles på Mosby skole. Torridal skole legges ned. Tomt reserveres for etablering av nærmiljøpark og fremtidig barnehage. Bygg på tomte oppført i kulturminnevernplanen avklares i forhold til fremtidig bruk og rehabilitering, og ses i sammenheng med nærmiljøpark/barnehage."

Representantene Mette Roth (H), Kristian Haanes (H), Gordon Fuglestad (H), Helene B. Fredheim (Frp), Else Tellefsen (Ap), Frode Fredriksen (Ap), Isabell Aabel (Ap) og Eva Kvelland (V) fremmet følgende alternative forslag til adm. punkt 2 i innstillingen:
" Mosby skole legges ned. Bystyret ber om en bydelsmelding for Mosby der infrastruktur, boligbygging, fritidstilbud, næring og levekår tas spesielt opp.

Det legges inn rekkefølgekrav om at gymsalen opprettholdes permanent som idrettshall, skolebygg omdannes til grendehus og nærmiljøparken må stå ferdig når skolen nedlegges.

Barnehage for bydelen bygges på Mosby."

Representantene Mette Roth (H), Kristian Haanes (H), Gordon Fuglestad (H), Helene B. Fredheim (Frp), Else Tellefsen (Ap), Frode Fredriksen (Ap), Isabell Aabel (Ap) og Eva Kvelland fremmet følgende nye pkt til adm. innstilling:

Nytt pkt 3:

" Oppvekststyret ber administrasjonen vurdere utbedring av den omtalte skoleveien for elever på Høietun, slik at den kan benyttes på en sikker måte hele året."

Nytt pkt 4:

" Oppvekststyret ber administrasjonen vurdere å prioritere adskilte uteområder for barnetrinn og ungdomstrinn"

Punktvis votering:

Voteringene gjennomføres som prøvevoteringer

KrF's alternative forslag ble satt opp mot administrasjonens pkt 1. Administrasjonens pkt 1 vedtatt mot 1 stemme (KrF) for KrF's forslag.

Representantene fra H, Ap, V og Frp forslag til nytt pkt 2 vedtatt mot 1 stemme (KrF)

Representantene fra H, Ap, V og Frp forslag til nytt pkt 3 enst vedtatt

Representantene fra H, Ap, V og Frp forslag til nytt pkt 4 vedtatt mot 2 stemmer (KrF og Utdanningsforbundet)

Adm. forslag til innstillingens pkt 2 falt som en konsekvens av at de tre nye punktene 2, 3 og 4 ble vedtatt.

Administrasjonens pkt 3 ble enst vedtatt som nytt pkt 5

Prøvevoteringene ble gjort endelige

Vedtak:

1. Modellen som er valgt i Kristiansand med stor fleksibilitet i forhold til organisering virker hensiktsmessig og skal videreføres.

(Enst)

2. Felles retningslinjer for leksehjelperne og administrasjon på den enkelte skole er et tiltak som kan gi elevene bedre utbytte av ordningen. Stikkord i denne sammenhengen er fokus på: gruppeledelse, samarbeid og kommunikasjon med kontaktlærer. Det utarbeides felles retningslinjer for leksehjelpsordningen i Kristiansand kommune.

(Enst)

3. Det utarbeides felles informasjon om ordningen i Kristiansand kommune.

(Enst)

4. Det utredes en ny tildelingsmodell som skal gjelde fra høsten 2012. Formålet er å fordele midlene mer riktig i forhold til hvor behovene er størst.

(Enst)

5. Evalueringen av leksehjelpsordningen i Kristiansand kommune viser at den ikke fungerer etter intensjonene, og regjeringen bør raskest mulig revurdere innretningen på dagens ordning.

(6/3)

6. Evalueringsrapporten, samt saksfremstillingen og oppvekststyrets vedtak, sendes Kunnskapsdepartementet som et innspill til den nasjonale evalueringen av ordningen.

(6/3)

Forslag:

Representanten Eva Kvelland (V) fremmet følgende to tilleggspunkter til administrasjonens innstilling:

Nytt pkt 5:

"Evalueringen av leksehjelpsordningen i Kristiansand kommune viser at den ikke fungerer etter intensjonene, og regjeringen bør raskest mulig revurdere innretningen på dagens ordning"

Nytt pkt 6:

"Evalueringsrapporten, samt saksfremstillingen og oppvekststyrets vedtak, sendes Kunnskapsdepartementet som et innspill til den nasjonale evalueringen av ordningen."

Punktvis votering:

Administrasjonens forslag til innstilling i 4 punkter enst. vedtatt.

Representanten Kvelland's forslag til nytt pkt 5 til innstillingen vedtatt mot 3 stemmer

(Ap)

Representanten Kvelland's forslag til nytt pkt 6 til innstillingen vedtatt mot 3 stemmer

(Ap)

Representanten Irene Solli (KrF) fremmet følgende protokolltilførsel til saken:
" Evaluering av leksehjelpordningen i Kristiansand viser at tiltaket i liten grad har virket etter hensikten. KrF støtter forslagene for å forbedre tiltaket, men mener midlene som er bevilget til dette burde vært benyttet til å styrke kvaliteten i den ordinære undervisningen- uten lengre dager og flere timer."

- 4/12** Oppvekststyresak:
Oppfølging av rapport om evaluering av spesial-og støttetjenester i oppvekstsektoren
(ark. nr. E: A20, 201201041)
Oppvekstdirektørens innstilling 23.01.2012

Vedtak:
Saken utsettes til oppvekststyrets møte 14. februar 2012
(Enst)

- 5/12** Oppvekststyresak:
Vedtekter for kommunale barnehager
(ark. nr. E: 231 A10, 201115077)
Oppvekstdirektørens innstilling 12.01.2010

Vedtak:
1. Forslag til vedtekter for kommunale barnehager som fremgår av saken vedtas og gjøres gjeldende umiddelbart.
(Enst)

Møtet hevet

Punkt 7/12: Oppfølging av rapport om evaluering av spesial-og støttetjenester i oppvekstsektoren

Bilag

Evaluering av støtteenheter og spesialtjenester

Dato:
Saksnr.: 201201041-1
Arkivkode E: A20
Saksbehandler: Arild Rekve

Saksgang
Oppvekststyret

Møtedato
31.01.2012

Oppfølging av rapport om evaluering av spesial-og støttetjenester i oppvekstsektoren

Sammendrag:

Bystyret vedtok i august 2010 om å slå sammen barnehage- og skoleetaten til ny oppvekstsektor fra 2011. Oppvekststyret vedtok 31.05.11 opplegg for gjennomgang og evaluering av sentrale tjenester i oppvekstsektoren. Agenda-Kaupang ble engasjert til arbeidet. Rapporten ble i desember 2011 presentert for og sendt ut til de som er berørt. Rapporten presenteres nå for oppvekststyret sammen med plan for oppfølging.

Forslag til vedtak:

1. Oppvekststyret til rapporten til orientering
2. Oppvekststyret gir sin tilslutning til oppvekstdirektørens forslag og prioritering for oppfølging av rapporten.

Arild Rekve
Oppvekstdirektør

Trykte vedlegg: Rapport om evaluering av spesial- og støttetjenester.

Bakgrunn for saken:

I Oppvekststyrets møte 31.5.11 ble det fattet følgende vedtak i sak om

«Opplegg for gjennomgang og evaluering av sentrale tjenester i Oppvekstsektoren.»:

«1. Oppvekststyret gir sin tilslutning til opplegg for gjennomgang og evaluering av følgende tjenester:

- Spesialavdelingene ved Krossen og Hellemyr skole
- Uteteamet ved Krossen skole
- Hørsel avdelingen ved Kongsgård skolesenter
- Morsmålsundervisningen ved Mottaksskolen
- Alternative skoletilbud
- Spesialavdelingene ved Veslefrikk, Hellemyr og Møllestua barnehager
- Kongsgård flyktningbarnehage
- PPT
- Pedagogisk støtteenhet
- Pedagogisk senter

2. Organisasjonsgjennomgangen prosjekt-organiseres og det innhentes ekstern bistand for evalueringen/gjennomgangen.»

Aktuelle problemstillinger for evalueringen var:

- Får kommunen tilstrekkelig effekt av de ressursene som brukes på disse
- tjenestene/funksjonene?
- Hvilke faglige tangeringspunkter finnes det mellom tjenestene/funksjonene?
- Er oppgavefordelingen hensiktsmessig?
- Er rollefordelingen hensiktsmessig??
- Hvilke samordningseffekter er mulige?
- Forhold til lovgrunnlaget

Metoder for arbeidet:

- Gjennomgang av målbare resultater
- Økonomisk analyse, for å gi et bilde av;
 - Prioritering og ressursfordeling i og utenfor primærtjenestene
 - Sammenligning med andre
- Brukerundersøkelser, for å kartlegge;
 - Tilfredshet med tjenestene
 - Tilfredshet med samarbeidsforhold og medvirkning
 - Opplevelse av hensiktsmessig ansvarsfordeling mellom enhetene og støttetjenestene
 - Opplevelse av hensiktsmessig rollefordeling mellom enhetene og støttetjenestene
- Intervjuer med sentrale aktører for å utdype;
 - Rolleforståelse
 - Opplevelse av felles mål
 - Lokal versus sentral styring
 - Faglige tangeringspunkter
- Gjennomgang av litteratur/forskningsresultater.

Oppvekststyret gav sin tilslutning til opplegget slik det ble skissert i saken 31.05.11.

Styringsgruppen bestående av oppvekstsektorens ledergruppe, HTV Renate Grødum og Arne Fjermeros fra Utdanningsforbundet og sektorverneombud Line Drange Neset har stått ansvarlig for gjennomføringen av evalueringen og innleid konsulent har vært Agenda-Kaupang as som har stått for selve gjennomføringen og har avgitt rapport som er vedlagt.

Evalueringsrapporten ble presentert for de berørte enhetene 28.11.11 og for alle lederne i oppvekstsektoren 01.12.11.

Oppfølgingen av rapporten vil skje gjennom styringsgruppa pluss arbeidsgrupper som blir nedsatt for å arbeide med spesielle utredninger.

Hovedfunn i rapporten - sammendraget:

«Vi har sett at kostnadene til de berørte tjenestene innen skole sammenlignet med andre kommuner, ikke synes å være høye. Med hensyn til barnehage er sammenligningen vanskeligere grunnet få erfaringstall.

Denne evalueringen har funnet svar på hva som gjør at Kristiansandskolen fremstår med høye kostnader og lav lærertetthet. Noe av dette kan forklares av en skolestruktur som ikke er kostnadseffektiv. En annen forklaring er at Kristiansand har et høyt antall årsverk per elev som av ulike grunner ikke gir seg utslag i lav gjennomsnittlig gruppestørrelse.

Hvorvidt kommunen får tilstrekkelig effekt av ressursene, er i denne evalueringen primært besvart ved hjelp av en brukerundersøkelse. Vi har sett at tilfredsheten med den enkelte tjeneste er fra middels til høy, men at den generelle tilfredsheten med organiseringen er vesentlig lavere enn vurderingen av enkelttjenestene. Vi har videre sett at barnehagene er svært tilfreds mens skolene ligger på et middels nivå.

Et annet parameter effekten av ressursinnsatsen må vurderes opp mot, og som oppvekstsektoren selv har svar på, er hvorvidt den høye ressursinnsatsen i tilstrekkelig grad bidrar til å få læringsutbyttet opp på ønsket nivå. Tidligere gjennomganger har vist at dette ikke synes å være tilfellet.

Vi har avdekket flere faglige tangeringspunkter som kommunen bør ta tak i. Disse finnes i stor grad i grenselandet mellom Pedagogisk senter, Pedagogisk støtteenhet og PPT, og i noen grad mellom PPT og Alternative skoletilbud. Vi har også sett at oppvekstsektorens strategier synes å ha mange opprinnelsepunkter.

Det er avdekket at brukerne innen skole ikke er særskilt tilfreds med verken oppgavefordelingen eller rollefordelingen mellom de ordinære virksomhetene og spesial- og støttefunksjonen. Barnehagene derimot er svært tilfreds.

Med hensyn til samordningsgevinster ligger disse på kort sikt i det å få til en mer helhetlig utvikling, etablere felles mål og felles plattform, avklare roller og avstemme forventninger. På lang sikt ligger effektene i å bygge færre, større og mer robuste enheter som reduserer samordningskostnadene.

Med hensyn til forholdet til lovgrunnlaget blir dette i liten grad problematisert av brukerne.

Agenda Kaupang har påpekt en uheldig rolleblanding i Pedagogisk støtteenhet.

Agenda Kaupang foreslår ingen omfattende organisasjonsmessige endringer i denne omgang.

I vår rapport datert 24.6.2010 som lå til grunn for saken om etablering av ny oppvekstsektor, anbefalte vi å:

”Etablere et felles faglig støtteapparat bestående av fagstillinger, Pedagogisk støtteenhet, Pedagogisk senter og Pedagogisk Psykologisk tjeneste. Oppgave og rollefordeling mellom disse instansene må avklares. Samhandlingen med enhetene bør gås opp på nytt.”

Det materialet vi har samlet inn i forbindelse med denne evalueringen tilsier at dette er en hensiktsmessig tilnærming.

Våre forslag til justeringer, baserer seg på behovet for en tydeliggjøring av ansvar og roller knyttet til strategiske og forvaltningsmessige oppgaver innen oppvekstsektoren. Vi foreslår å avklare roller og forventninger, gjerne formalisert i en "tjenesteytings avtale" mellom støtte- og spesialtjenestene og de ordinære virksomhetene.»

Forslagene til tiltak:

1. «Avklare profilen på dagens tilbud. Det er indikasjoner på at den samlede effekten av skolenes prioritering og prioriteringen av støtte- og spesialfunksjonene overfokuserer bestemte målgrupper. Det kan være rom for å prioritere ordinær undervisning høyere.
2. Styrke arbeidet med skole- og barnehagestrukturen for å bygge mer robuste enheter som er mer kostnadseffektiv og som gjør at mer ansvar kan bæres av de ordinære virksomhetene. Det er indikasjoner på at samordningskostnadene i dag er høye.
3. Konkretisering av langsiktige målsettinger og strategiske grep for oppvekstsektoren.
4. Vurdere i hvilken grad støttefunksjonene kan dekke hele sektoren og ikke segregeres mellom skole og barnehage
5. Avklaring av hvilke funksjoner, roller og kompetanseområder som skal legges til de tjenesteproduserende enhetene og hvilke som skal samles i spesial- og støttefunksjoner.
6. Samle strategi- og styringsfunksjonen i oppvekstdirektørens stab. Ideelt bør denne funksjonen ivaretas med ressurser fra både pedagogisk støtteenhet, PPT og Pedagogisk senter.
7. Samle forvaltningsfunksjoner i staben.
8. Avklare dimensjoneringen på spesialtjenestene
9. Gjennomgående forventningsavklaring, eksempelvis ved innføring av "tjenesteytingsavtaler".»

Oppvekstdirektørens kommentarer og forslag til oppfølging av rapporten.

Det første forslaget til tiltak går på ressursbruk og prioriteringer på skolene mellom det som settes av til undervisning og det som går til støtte- og spesialfunksjoner. Dette vil bli fulgt opp i egen sak til oppvekststyret i sammenheng med forslagene i pkt 8 og 9 om dimensjonering på spesialisttjenestene og tjenesteavtaler.

Det er ikke overraskende at det pekes på lite kostnadseffektiv barnehage- og skolestruktur i Kristiansand kommune. Dette er allerede fulgt opp med tiltak i vedtatt handlingsprogram og vil bli fulgt opp med saker til politisk behandling i tråd med vedtatt planprogram.

Rapporten gir et meget godt grunnlag for arbeidet med videreutvikling av den nyetablerte oppvekstsektoren som ble etablert fra primo 2011. Funnene er ikke overraskende ut fra den erfaring en har høstet det første året med ny oppvekstsektor. Brukerundersøkelsen viser at skolene er tydelige på at det har vært for mange som setter dagsorden for det strategiske arbeidet i sektoren. Det er behov for å se på rollefordelingene til spesial- og støtteenhetene i sektoren. Forslagene til tiltak i pkt 3-7 tyder på dette. Oppvekstdirektøren har et stort behov for å samordne det strategiske arbeidet og vil markere at retningen som er gitt i vedtatt handlingsprogram for 2012-15 er styrende for dette. Dette arbeidet startet allerede høsten 2011. Dette er nå tatt opp i den partssammensatte styringsgruppen som nå følger opp arbeidet med rapporten. Oppvekstdirektøren har fått støtte på denne prioriteringen.

Forslaget om å samle forvaltningsfunksjoner i staben vil først og fremst ramme organiseringen av Pedagogisk støtteenhet for barnehagene. Ut fra den tilbakemelding denne enheten har fått med svært høy brukertilfredshet, vil det på det nåværende tidspunkt ikke bli prioritert å gjøre noe med organiseringen av forvaltningsfunksjonen til støtteenheten i 2012 og heller ikke 2013, men det blir aktuelt å vurdere dette fra vinteren 2013/14 i forbindelse

med at støtteenheten samlokaliseres med staben i nytt rådhus fra februar 2014. Det vil da bli vurdert å samle forvaltningsoppgavene i skole og barnehage.

Det vil bli gitt fortløpende orienteringer i oppvekststyret med oppfølgingen av denne rapporten.

Punkt 8/12: Høring - Valgfag og tid til elevrådsrelatert arbeid

Bilag

Saksprotokoll

høringsnotat elevrådsrelatert arbeid vedlegg 2

høringsnotat valgfag

høringsbrev valgfag og elevrådsarbeid

Dato: 06.02.2012
Saksnr.: 201115515-2
Arkivkode E: B05 &13
Saksbehandler: Roy Wiken

Saksgang
Oppvekststyret
Formannskapet

Møtedato
14.02.2012
07.03.2012

Høring – om innføring av valgfag og forskriftsfesting av tid til elevrådsrelatert arbeid

Sammendrag:

Denne saken inneholder:

1. Orientering om St. melding 22 – et nytt ungdomstrinn
2. Høring om innføring av valgfag på ungdomstrinnet
3. Verbalforslag fra Bystyret – administrasjonen vurderer hvordan det kan tilrettelegges for å øke timetallet for praktiske valgfag i skolene.
4. Høring - Forskriftsfesting av tid til elevrådsrelatert arbeid

Utdanningsdirektoratet har sendt forslag til innføring av valgfag og forskriftsfesting av elevrådsrelatert arbeid på høring. Kristiansand kommune gir i denne saken høringsuttalelse i forhold til innføring av valgfag og forskriftsfesting av elevrådsrelatert arbeid.

Høring om innføring av valgfag – Kristiansand kommune mener at forslagene til fagplaner i valgfag virker hensiktsmessige hvis valgfagene får vurdering uten karakter. Kommunen mener videre at valgfagene ikke bør ha vurdering med karakter. Fag og timefordelingen som foreslås er hensiktsmessig, med unntak av at man bør unngå å ta timer fra engelskfaget som har fått redusert timetall tidligere.

Høring om forskriftsfesting av elevrådsrelatert arbeid – Kristiansand kommune mener at elementene i det tidligere elevrådsfaget vil bli ivarettatt ved en forskriftsfesting av retten til elevrådsrelatert arbeid.

Verbalforslag fra Bystyret – Rådmannens vurdering i denne saken er at kommunen står fritt til å øke timetallet i valgfag i forhold til Opplæringsloven. Minstetimetallet for andre fag må oppfylles. Vi kan med andre ord ikke «finansiere» en økning i timetallet for valgfag med timer/tid fra andre fag.

Forslag til vedtak:

1. Kristiansand kommune avgir uttalelse i tråd med rådmannens uttalelse vedrørende høring om innføring av valgfag.
2. Kristiansand kommune tar rådmannens vurdering av mulighetene for å øke timetallet i kommunen til praktiske valgfag til orientering, jmf. verbalforslag fra Bystyret om HLP.
3. Kristiansand kommune avgir uttalelse i tråd med rådmannens uttalelse vedrørende høring om forskriftsfesting av retten til elevrådsrelatert arbeid.

Tor Sommerseth
Rådmann

Arild Rekve
Oppvekstdirektør

Trykte vedlegg:

Høringsbrev fra Kunnskapsdepartementet

Høringsnotat fra kunnskapsdepartementet om valgfag

Høringsnotat fra kunnskapsdepartementet om forskriftsfesting av elevrådsrelatert arbeid

Bakgrunn for saken :

Før vi redegjør for høringsuttalelsene vil vi sette de to separate høringene inn i den konteksten de er tatt ut av. Både innføringen av valgfag og forskriftsfesting av tid til elevrådsarbeid kommer som resultat av Meld. St. 22 (2010-2011) «Motivasjon - Mestring – Muligheter».

I denne meldingen redegjør Kunnskapsdepartementet for forslag til tiltak for å gjøre ungdomstrinnet mer relevant og motiverende for elevene. Valgfag er ett konkret tiltak for å bidra til dette, men meldingen skisserer også mange andre tiltak som skal endre ungdomstrinnet. Disse endringene redegjør vi for i del 1 av dokumentet. Videre følger forslag til høringsuttalelser i del 2 og 4.

I del 3 vil vi også svare på verbalforslaget fra Bystyret som ber administrasjonen – vurdere hvordan det kan tilrettelegges for å øke timetallet for praktiske valgfag i skolene.

Dokumentet inneholder:

1. Orientering om St. melding 22 – et nytt ungdomstrinn
2. Høring om innføring av valgfag på ungdomstrinnet
3. Verbalforslag fra Bystyret– administrasjonen vurderer hvordan det kan tilrettelegges for å øke timetallet for praktiske valgfag i skolene.
4. Høring - Forskriftsfesting av tid til elevrådsrelatert arbeid

1. Orientering om: St. melding 22 – et nytt ungdomstrinn

Sammendrag av meldingen

Meldingen gir en bred gjennomgang av ungdomstrinnet med dets sterke sider og dets utfordringer. Beskrivelsene og de ulike tiltakene utgjør en helhet og må ses i sammenheng. For å bidra til at meldingen og tiltakene får en bred forankring i sektoren, peker meldingen på behovet for hvordan de tiltakene som foreslås i meldingen, skal forstås og gjennomføres i en strategi for gjennomføring. I en slik strategi vil departementet trekke inn ulike samarbeidspartnere.

Målet med meldingen er å gi elevene på ungdomstrinnet økt motivasjon for styrket læring og bedre læringsresultater. For å motivere elevene til økt innsats må opplæringen og skolehverdagen være praktisk, variert, relevant og utfordrende.

Det er noen områder som er særlig sentrale for å få til en fornyelse og styrking av ungdomstrinnet. Av innsatsområdene som departementet ser som de mest sentrale og som er prioritert i strategien for gjennomføring, er

●**økt valgfrihet gjennom innføring av valgfag og fleksibilitet**

●**god læring og godt læringsmiljø gjennom bedre klasseledelse**

●**bedre opplæring i regning og lesing**

I meldingen er det understreket som et premiss at skolen skal være en felles møteplass for alle elever uavhengig av bakgrunn og forutsetninger, og den skal sikre at elevene så langt det er mulig får likeverdig innhold og kvalitet i opplæringen.

Økt valgfrihet

Økt valgfrihet kan skape bedre motivasjon hos elevene og gi økt lyst til læring. Behovet for mer varierte tilbud skal skje gjennom økt valgfrihet innenfor fellesskolen, ikke gjennom spesialklasser eller elitetilbud. Skolene skal få noe større frihet i hvordan de vil disponere tiden, og elevene vil få tid til valgfag. Tilbudet om valgfag skal gi alle elever faglige utfordringer. Forsøket med arbeidslivsfag fortsetter fram til 2013, og alle skoler gis mulighet til å delta i forsøket.

Bedre klasseledelse

Lærerens evne til å være en god leder av klassen er en forutsetning for å skape en variert opplæring, der elevene er motiverte og får et godt læringsmiljø. Uten en god og trygg ledelse av klassen vil det være vanskelig å gi elevene god læring og et godt læringsutbytte. God klasseledelse er en nødvendig forutsetning for at elevene skal ha et godt læringsutbytte. Klasseledelse er derfor sentralt i strategien for gjennomføring.

Bedre opplæring i regning og lesing

Elevene skal møte faglige utfordringer og ha et godt læringsutbytte slik at de er best mulig rustet til å gjennomføre videregående opplæring. Forskning viser at elever i Norge er svake i tallregning. Lesing og leseopplæring er en utfordring, særlig for guttene. Derfor legger meldingen opp til en særskilt satsing på å styrke ferdighetene i regning og matematikk og videreføre lesesatsingen, som i større grad skal ha som mål å styrke guttenes leseferdigheter. Tiltaket må ses i sammenheng med Overgangsprosjektet i Ny GIV, som har som formål å øke ferdighetene til elevene med de svakeste resultatene på 10. trinn.

Andre tiltak

Tilpasset opplæring og differensiering, bygger på premisset om opplæring innenfor fellesskapets rammer. Virkelighetsnær og variert opplæring, både i de praktiske og estetiske fagene og som arbeidsmåter i alle fag. Økt motivasjon og læring gjennom IKT er også omtalt i dette kapittelet. Selv om det satses særskilt på regning og lesing, bygger meldingen på et bredt læringssyn.

God kultur for tilbakemeldinger og vurdering er viktige faktorer for motivasjon og læring. (vurdering for læring)

Klasseledelse er som nevnt et prioritert område. I meldingen drøftes det også andre sentrale sider ved elevenes læringsmiljø, som mobbing, psykisk helse og livsstil.

Et av målene for grunnopplæringen er at elevene skal gjennomføre videregående opplæring. Satsingen Ny GIV er sentralt tiltak i dette arbeidet.

Lærerens betydning som klasseleder er helt avgjørende for god læring. Kvalifisering av lærerne fra grunnutdanning via veiledning for nye lærere til etter og videreutdanning er sentrale temaer. Meldingen tar også opp regulering av lærertettheten. Læreren er avhengig av et godt støtteapparat, der skoleledelse, kommune og nasjonale støttefunksjoner spiller sammen.

Hjemmet har stor betydning for elevenes læring og motivasjon for skolearbeidet. Meldingen tar opp hvordan skolene på ungdomstrinnet kan legge til rette for et godt hjem – skole-samarbeid.

Ungdomstrinnet – mål og forventninger

Elever i Norge trives generelt godt i ungdomsskolen. Mange opplever skoledagen som viktig, både faglig og sosialt, og legger ned en stor innsats i skolearbeidet. Men motivasjonen i grunnskolen faller med alderen og er lavest på 10. trinn. Noen mister lærelysten, kjeder seg og ser ikke verdien av det de skal lære. Noen har talenter som forblir uoppdaget og ikke får utvikle seg gjennom ungdomstrinnet. Dette er sløsing med ressurser og muligheter for både individ og samfunn. Målet med å fornye ungdomstrinnet er å gjøre opplæringen mer motiverende og variert, slik at elevene får større utbytte av skolen og opplever den relevant og givende.

Elevene trenger å bli sett og anerkjent som unike mennesker i et klassefellesskap for å oppleve mestring og utvikle faglig selvtilit og selvrespekt. Vår felles kunnskap og arbeidsevne utgjør den største delen av nasjonalformuen. Samfunnet må forvalte denne formuen bedre slik at flest mulig får bidra med sine evner i samfunnet og arbeidslivet.

Ungdomsskolen må også i større grad møte de elevgruppene som ikke tar tilstrekkelig del i læringen og i klassefellesskapet.

I denne meldingen gjør departementet opp status for ungdomstrinnet, med sikte på å gjøre opplæringen mer praktisk og variert, og dermed mer motiverende og relevant.

Et godt utgangspunkt

Ungdomstrinnet fungerer godt på mange måter. Vi har en inkluderende skole der alle elever møtes med de samme læringsmålene og skal gis like muligheter. Tidligere ble elevene delvis organisert i ulike grupper ut fra mestringsnivå, noe som hindret mange elever i å utvikle sine evner, og som fikk konsekvenser for valgmuligheter senere i utdanningsløpet.

Elevene på ungdomstrinnet trives i stor grad og har gode relasjoner til lærerne sine. Det rapporteres om mindre uro i klasserommene i løpet av det siste tiåret. Skolene har engasjerte lærere som etterspør etter- og videreutdanning for å bli enda bedre pedagoger. Norske elever viser framgang i grunnleggende ferdigheter som lesing og regning, og de er blant de beste verden i demokratiforståelse.

Dette er et godt utgangspunkt for å svare på de utfordringene som er spesielle for ungdomstrinnet. Hovedutfordringen består i at en relativt høy andel av elevene går ut av grunnskolen med så svake grunnleggende ferdigheter at de får problemer med å ta videre utdanning. PISA 2009 viser at denne andelen er mindre enn før, men målet må være at alle skal være godt rustet for videregående skole når de går ut av grunnskolen. Skolens evne til å ta vare på elevenes talenter ved å gi alle utfordringer å bryne seg på, uansett utgangspunkt, kan også forbedres.

Innspill fra sektoren

I arbeidet med meldingen har departementet lagt vekt på å la de ulike aktørene komme til orde. Lærere, elever, foreldre, kommunene og andre har på ulike måter lagt fram meninger om ungdomstrinnet. Gjennom seminarer og samlinger har forskere og lærerutdanningen lagt fram sine vurderinger.

Departementet har møtt lærerorganisasjonene og hentet inn synspunkter på utfordringer for ungdomstrinnet. Departementet har tatt initiativet til å etablere nettstedet Lærerstemmer, et åpent forum for debatt der alle lærere har kunnet komme med innspill om aktuelle emner. Departementet har møtt kommunene og KS for diskusjoner.

Kunnskapsministeren har hatt seks samlinger med elever fra hele landet gjennom møteserien Kristins time, der elevene har lagt fram sitt syn på ungdomstrinnet. Ved mange skoler har elevene hatt prosesser i forkant. Departementet har møtt Elevorganisasjonen for diskusjon om tiltak for å bedre ungdomsskolen. En gruppe elever fra hele landet har deltatt i diskusjoner på nettstedet Elevpanelet.

Foreldreutvalget for grunnskolen (FUG) har vært engasjert i å få fram et bredt utvalg av meninger om ungdomsskolen fra foreldres ståsted. Parallelt med Kristins time har FAU-representanter og foreldre blitt invitert til gruppesamtaler med departementet.

Lærernes, elevenes og foreldrenes stemmer er godt synlige i meldingen gjennom bruk av sitater. Sitatene illustrerer hvordan temaene i meldingen opptar lærere, elever og foreldre i sektoren. Sitatene står for enkeltpersonenes regning og er anonymisert.

Praktisk, variert og relevant opplæring

Det snakkes mye om mer praktisk opplæring, men det er ikke alltid klart hvilken forståelse av begrepet «praktisk» som ligger til grunn. Praktisk opplæring kan forstås som aktiviteter der elevene får være fysisk aktive, som i rollespill eller eksperimenter.

Det kan også være andre former for arbeidsmåter der elevene får være aktive, uten at det nødvendigvis involverer fysisk aktivitet, som prosjektarbeid eller gruppearbeid. Slike aktiviteter kan anvendes i alle fag.

Det finnes lite forskning om hvilken effekt det har på motivasjon og læringsutbytte at en arbeidsform kan betegnes som praktisk. I motivasjonsforskningen trekkes imidlertid variasjon fram som viktig for elevenes motivasjon. Varierte arbeidsmåter vil i de fleste sammenhenger også innebære arbeidsmåter som kan betegnes som praktiske. I mange undersøkelser ser vi også at elevene selv sier at de foretrekker praktiske og varierte arbeidsmåter, og at det gjør dem mer motiverte for skolearbeidet. Timer som er bygget opp på samme måte, og repetitive oppgaver kan kjede elevene. Selv om det ikke er et mål å unngå alle oppgaver som kan kjede elevene, kan morsomme og interessante oppgaver og arbeidsformer være en viktig motivasjonskilde.

For at elevene skal forstå hvorfor de skal bruke tiden sin på skolearbeidet, må de oppleve opplæringen som relevant og meningsfylt. Relevans kan for eksempel handle om å vise hvordan det elevene lærer på skolen, kan brukes i hverdagen, eller i framtidig utdanning, yrke eller samfunnsliv.

Videre ser det ut til at aktive arbeidsformer kan være med på å spore til større innsats i læringsarbeidet. Dette kan innebære å utføre eksperimenter heller enn å lese om dem, å delta i rollespill heller enn å høre på en forelesning, eller å bygge en modell framfor å skrive om den. De fleste elever liker også å jobbe sammen. Samarbeidslæring kan bidra til at elevene hjelper hverandre og tar ansvar for at hele klassen lærer, framfor et sterkt konkurransebasert klima som kan virke fremmedgjørende på elever som henger etter. Gruppearbeid kan være et godt eksempel på hvordan elevaktive arbeidsformer kan fungere både dårlig og godt. Det er helt vesentlig at gruppens suksess avhenger av at alle medlemmene lærer noe. Hvis gruppen kun blir bedømt ut fra et sluttprodukt, har de flinke elevene lite å tjene på å trekke de mindre flinke elevene med i arbeidet, og de mindre flinke elevene ser ikke nødvendigvis noen grunn til å engasjere seg i høringsprosessen.

Det ser altså ut til at elevene setter pris på praktiske og varierte arbeidsmåter. Forskningen viser imidlertid at det er noen forutsetninger som må være til stede hvis slike metoder skal fungere godt. Lærerens kompetanse er helt avgjørende for at arbeidsmåtene skal være læringsfremmende for alle. Hvis læreren ikke har god nok kunnskap i å bruke metoden risikerer man at elevaktive arbeidsformer blir ustrukturerte, og at målet for aktiviteten ikke står klart fram for elevene. Slike aktiviteter kan derfor være svært krevende for læreren å gjennomføre, og krever mye forberedelser i forkant og evaluering i etterkant. Enten det handler om uteskole eller gruppearbeid, er det helt avgjørende at aktiviteten knyttes til mål i læreplanen, og at denne sammenhengen gjøres tydelig for elevene. Forskningen viser at de generelle prinsippene for god opplæring må være tilstede også i praktiske aktiviteter: Det må være gode relasjoner mellom elever og mellom lærer og elev, og en tydelig og sterk lærer må gi gode tilbakemeldinger til elevene.

Mestring og god vurderingspraksis

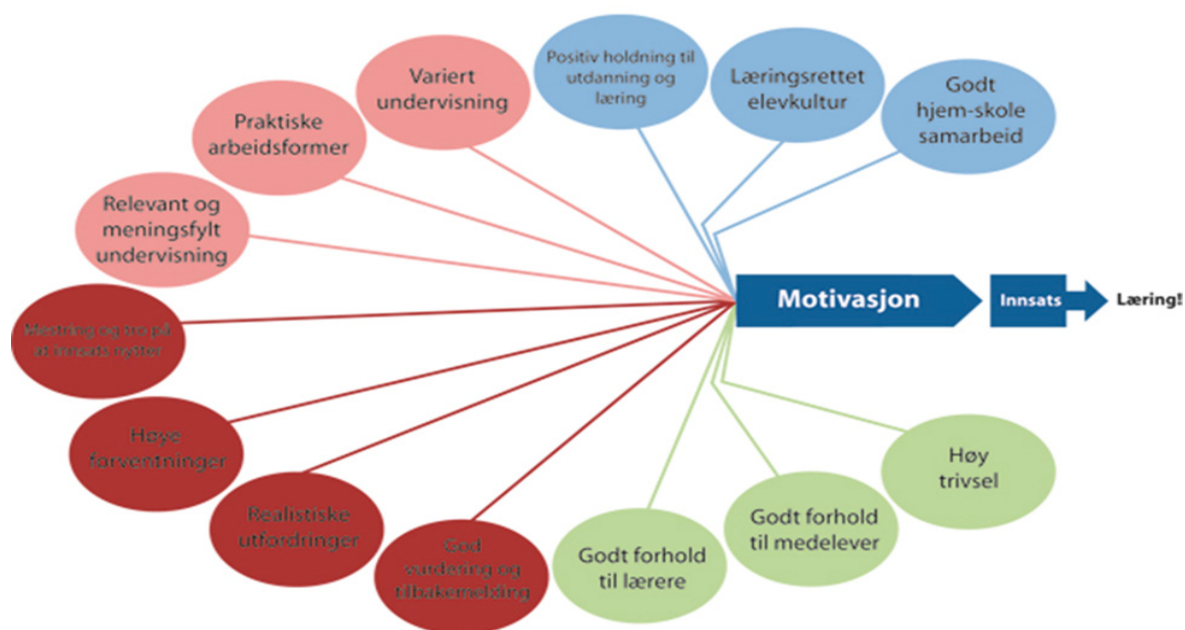
Elever kan ha tro på at skolen er viktig og ønske å lære, men for at de skal velge å gjøre sitt beste, er det viktig at de har tro på at deres innsats vil gi resultater. Da er det helt avgjørende at de opplever mestring. Erfaringer med nederlag etter nederlag påvirker elevenes forventninger og selvtillit, og det er vanskelig å opprettholde motivasjonen hvis man forventer atter et nederlag. For elever som forventer nederlag, kan likegyldighet bli en beskyttelsesmekanisme. Innsats blir noe risikofylt hvis en har lave forventninger om å lykkes, fordi det kan ses som et tegn på dårlige evner. Hvis en ikke prøver engang, kan man jo skylde på mangel på innsats. Elever med høy faglig selvtillit deltar mer aktivt i læringen, og er flittigere og mer utholdende enn elever med lavere faglig selvtillit. Noen forskere forklarer nedgangen i motivasjon som observeres blant ungdom med at elevene gradvis mister troen på sine egne evner.

Forskningen peker videre på viktigheten av en god vurderingspraksis. Elevene lærer best når de forstår hvordan arbeidsoppgaver henger sammen med målene for læringen. De må få tilbakemeldinger som forteller dem om kvaliteten på arbeidet eller prestasjonen, og de må få råd om hvordan de skal forbedre seg.

Trivsel og gode relasjoner

Trivsel og gode relasjoner til medelever og lærere er viktig for motivasjonen. Forskning viser at et godt forhold til medelever spiller en kritisk rolle for ungdoms mentale helse og trivsel. Selv om det ikke er påvist en direkte forbindelse mellom gode forhold til medelever og motivasjon, vil vennskap med jevnaldrende fremme elevenes trivsel, og kunne virke positivt for elevenes evne og overskudd til å engasjere seg i skolearbeidet.

Forhold som fremmer motivasjon

Utvikling av valgfagstilbud

Departementet vil:

- innføre tverrfaglige valgfag på ungdomstrinnet basert på læreplanene i fag
- sende på høring forslag om å endre fag- og timefordelingen for å gi rom for lokal fleksibilitet
- sende på høring forslag om ny fag- og timefordelingen for elever med opplæring i samisk og finsk

Vi redegjør ytterligere for innføringen av valgfag i del 2.

Fremmedspråk og språklig fordypning

Et fremmedspråk i tillegg til engelsk har vært en del av opplæringen på ungdomstrinnet i mange år. Både i Mønsterplanen av 1987 og i Læreplanen av 1997 var fremmedspråk et valgbart fag innenfor rammen av valgfag/tilvalgsfag. Utviklingen av et globalisert samfunn og ønsket mobilitet for elever og studenter tilsier at ungdom bør beherske flere språk enn norsk og engelsk, og med jevne mellomrom fremmes det krav fra foreldre, lærere og andre om at et slikt fag bør bli obligatorisk på ungdomstrinnet. St.meld. nr. 30

(2003 – 2004) Kultur for læring foreslo obligatorisk opplæring i et ekstra fremmedspråk på ungdomstrinnet, men forslaget møtte sterk motbør fra dem som mente at et nytt obligatorisk fremmedspråk ville bety en ekstra belastning for elever som strevde med det som ble karakterisert som teoretiske fag.

Ved innføring av Kunnskapsløftet ble det innført fordypning i norsk/samisk eller engelsk som valgbare alternativer til et nytt fremmedspråk. Fremmedspråk/språklig fordypning har en samlet timeramme på 227 timer. Dette gjør det til et stort fag på ungdomstrinnet, med 8,8 prosent av tiden og med like mange timer som engelsk. Forskrift til opplæringsloven § 1-8 pålegger skoleeier å tilby enten tysk, fransk, spansk eller russisk som fremmedspråk, men så kan det tilbys ett eller flere andre språk i tillegg. Spansk er det største fremmedspråket, med over 20 000 elever på 8. trinn, deretter kommer tysk og fransk. Færre enn 500 elever velger andre språk enn de fire som nevnes i forskriften. Det betyr enten at skoleeiere i liten grad tilbyr andre språk, og/eller at elevene velger tradisjonelt. Skoleeier kan med fordel tilby samisk, urdu eller arabisk dersom det er kompetanse i kommunen til å gi slik opplæring. NOU 2010: 7 Mangfold og mestring peker på at skoleeieren bør benytte seg av denne muligheten for å tilby flere språk, og at det kan virke motiverende både for elever med annen språkbakgrunn enn norsk og for norskspråklige elever.

73 prosent av elevene har valgt opplæring i fremmedspråk på 8. trinn høsten 2010. Tallene viser en liten nedgang fra 78 prosent ved innføringen av Kunnskapsløftet i 2006.

Fordypningsalternativet i norsk har ikke stor oppslutning. Høsten 2007 var det 2800 elever på 8. trinn som valgte det, mens tilsvarende tall høsten 2010 var i overkant av 3 000. Flere enn 10 000 elever har valgt fordypning i engelsk på 8. trinn hvert år siden reformen ble innført. Andelen elever som velger fordypning i engelsk, har økt fra 14,5 prosent i 2006 til nesten 19 prosent i 2009.

Det skjer en forskyvning mellom andelen elever som velger fremmedspråk, og andelen som velger språklig fordypning i løpet av de tre årene på ungdomstrinnet. Til tross for at adgangen til omvalg er snever og elevene formelt sett skal foreta slike omvalg i løpet av første halvår på 8. trinn, jf. forskrift til opplæringsloven § 1-8, viser statistikken at omvalg også skjer senere. Andelen elever med fremmedspråk reduseres fra 76 til 64 prosent fra 8. til 10. trinn, mens andelen med språklig fordypning øker fra 20 til 33 prosent. 23

En analyse av elevenes faglige forutsetninger sammenholdt med valg av språkalternativ viser at elever som velger språklig fordypning, skårer lavere på nasjonale prøver på 8. trinn enn elever som velger et fremmedspråk. 24 Samme trend gjør seg gjeldende når elevenes resultater ved avsluttet grunnskole holdes opp mot elevens språklige valg. Elevene som har valgt et andre fremmedspråk, har i gjennomsnitt over 40 grunnskolepoeng, mens elever som har valgt et språklig fordypningsalternativ, har mellom 33 og 39 grunnskolepoeng, og elever med fordypning i norsk ligger lavest.

Fordypningsalternativene skal være reell fordypning i et kjent språk, og de skal være like krevende som det andre fremmedspråket. Departementet registrerer at de er blitt oppfattet som mindre krevende, og at elevene som velger disse alternativene, i stor grad oppfattes av lærerne og skolelederne som mindre motiverte enn de som velger fremmedspråk.

Departementets inntrykk er likevel at fordypningsalternativene mange steder fungerer godt, og at mange skoler har gjort en viktig og grundig jobb med fagene. Den stabile andelen elever som velger fordypning i engelsk støtter dette inntrykket. Departementet vil følge nøye med på utviklingen av de språklige fordypningsalternativene, andelen elever som velger dem og resultatene etter endt grunnskole.

I henhold til forskrift til opplæringsloven § 1-9 er elever med samisk som første- eller andrespråk fritatt fra kravet om opplæring i fremmedspråk eller språklig fordypning. Elevene har likevel rett til slik opplæring dersom de ønsker det. Elever som har finsk som andrespråk kan søke om fritak fra opplæring i fremmedspråk/språklig fordypning, det samme kan elever med tegnspråk eller med særskilt norskopplæring. Bare ca. 2 prosent av elevmassen registreres i grunnskolens informasjonssystem med slikt fritak.

Arbeidslivsfaget

Før Kunnskapsløftet hadde elevene flere valgmuligheter dersom de ikke valgte fremmedspråk. I læreplanene fra 1997 var det for eksempel en valgmulighet som ble kalt praktisk tilvalgsfag. Både lærere og elever har gitt uttrykk for at de ønsker et slikt alternativ tilbake, og at språklig fordypning ikke er et godt alternativ for alle elever.

St.meld. nr. 44 (2008 – 2009) Utdanningslinja foreslo utprøving av et nytt fag som alternativ til det andre fremmedspråket. Faget skulle gi elever som ønsket det, større mulighet for å arbeide praktisk og prøve ut sine interesser for yrkesfaglig opplæring. Det overordnede målet var å styrke elevenes faglige motivasjon, samtidig som det nye faget skulle ivareta de grunnleggende ferdighetene på en god måte.

Høsten 2009 startet forsøk med arbeidslivsfaget, som et alternativ til 2. fremmedspråk og norsk/samisk og engelsk fordypning. Faget har en forsøkslæreplan, elevene skal vurderes med karakter, og karakteren skal telle med ved inntak til videregående opplæring. Faget skal legge vekt på grunnleggende ferdigheter på lik linje med alle andre fag. Arbeidslivsfaget skal ta utgangspunkt i de yrkesfaglige utdanningsprogrammene i videregående opplæring, men tilpasses til ungdomstrinnets nivå. Faget har hovedområdene Utvikling av produkter og tjenester og Yrkesetikk og arbeidsmiljø.

Det har vært stor interesse for forsøk med arbeidslivsfaget. Mange elever har etterspurt et mer praktisk alternativ til det andre fremmedspråket, og mange lærere og skoler har ønsket å gi elevene et slikt tilbud. Søknad fra over halvparten av landets kommuner om å få delta i forsøket med arbeidslivsfag fra 2010 var et tydelig uttrykk for det.

Utprøvingen av arbeidslivsfaget høsten 2009 startet i fem kommuner og på til sammen 16 skoler. Om lag 23 prosent av elevmassen på 8. trinn på disse skolene valgte faget denne første høsten. Våren 2010 ble det åpnet for utvidelse av forsøket, og det var svært stor interesse fra kommunenes side. 117 nye skoler kom med, og 1635 elever tilsvarende 19 prosent av elevmassen på 8. trinn på disse skolene har valgt faget.

En av fire gutter velger faget, bare en av åtte jenter gjør det samme. Det er i hovedsak fordypningsfagene i norsk og engelsk som har tapt terreng ved innføring av arbeidslivsfaget. Av de 117 skolene som har innført arbeidslivsfaget i 2010, hadde 69 skoler tilbud om fordypning i norsk året før, mens bare 23 skoler har opprettholdt tilbudet inneværende skoleår. Tallene så langt viser en liten nedgang i andelen elever som velger et andre fremmedspråk på de skolene som har innført arbeidslivsfaget.

Departementet mener det er viktig at en stor andel av elevene på ungdomstrinnet velger et andre fremmedspråk. Kompetanse i flere språk er av stor betydning for ungdommene når de skal velge videre utdanning og arbeid, og språk er kompetanse som blir stadig mer etterspurt. Derfor er det gledelig at tre av fire elever velger fremmedspråk på 8. trinn. Det bør derfor ikke innføres for mange alternativer som kan bidra til at færre elever velger fremmedspråk, men samtidig har det vært et tydelig behov for det tilbudet som arbeidslivsfaget nå utgjør.

Forsøket med arbeidslivsfaget følges av en evaluering som avsluttes i 2013. De skolene som nå deltar i forsøket, vil også tilby faget for nye åttendeklassinger høsten 2011. Signalene om at dette er et verdifullt alternativ for svært mange elever, tilsier at de skolene som ønsker det, kan innføre arbeidslivsfaget som en forsøksordning mens

evalueringen pågår. Departementet vil derfor gi de kommunene som ønsker det, mulighet for å innføre arbeidslivsfaget som en frivillig forsøksordning fra 2012.

Departementet vil:

- åpne for at de kommunene som ønsker det, kan innføre arbeidslivsfaget som en forsøksordning fra høsten 2012

Faget utdanningsvalg

I St.meld. nr. 30 (2003 – 2004) Kultur for læring, som lå til grunn for Kunnskapsløftet, fremmet departementet forslag om programfag på ungdomstrinnet. Departementet pekte på at faget skulle knytte grunnskolen og videregående opplæring tettere sammen, og sier om det nye faget:

«Programfagene utvikles med utgangspunkt i læreplanene for fagene innenfor det enkelte utdanningsprogram i videregående opplæring, men med innhold tilpasset elevene på ungdomstrinnet. Tilbudet må gi elevene erfaring med innhold, oppgaver og arbeidsmåter som karakteriserer de ulike utdanningsprogrammene.»

Stortinget støttet forslaget og presiserte at kommuner og fylkeskommuner måtte samarbeide om å få faget på plass. Faget ble sett på som en viktig brikke i arbeidet med å forberede elevene på de valgmulighetene de fikk i videregående opplæring.

Det nye faget fikk i første omgang navnet programfag til valg og ble frivillig for kommunene i de to første årene etter at Kunnskapsløftet var innført. Det ble utviklet nasjonale retningslinjer for faget, med føringer for lokalt læreplanarbeid. De som valgte å utsette innføringen av faget, brukte tiden som var avsatt i fag- og timefordelingen til å videreføre det tidligere faget skolens og elevens valg.

Under prøveperioden ble det utviklet nasjonal læreplan i faget, og det skiftet navn til utdanningsvalg. Siden skolestart høsten 2008 har faget vært obligatorisk. I formålet for faget heter det blant annet at opplæringen skal gi elevene erfaringer med innhold, oppgaver og arbeidsmåter i videregående opplæring. Faget har et omfang på 113 timer i løpet av tre år på ungdomstrinnet, og 60 prosent av denne tida skal brukes til utprøving av minst to ulike utdanningsprogrammer fra videregående opplæring. Faget har kompetansemål og hovedområder, men den individuelle vurderingen er ikke med karakter, den er med vurderingsuttrykket «deltatt». En viktig del av faget er også at elevene skal kunne reflektere over videre valg i lys av sine egne interesser og forutsetninger.

Erfaringer med faget

Rapporten viser at faget har utviklet seg noe ulikt, og at det fremdeles er både organisatoriske og innholdsmessige utfordringer med gjennomføringen av det. Kjennskapen til fagets formål og hovedområder synes å være god, og det er i ferd med å utvikle seg en god sammenheng mellom kompetansemålene og fagets læringsaktiviteter, men det er store variasjoner.

Det er et gjennomgående inntrykk at skolens rådgiveroppgaver er blitt en del av faget, og at skolens utdannings- og yrkesrådgiver er ansvarlig for faget. Men det er ikke gjort funn som kan påvise at faget foreløpig har gitt særlig merverdi og nyskaping til yrkes- og utdanningsveiledningen. Graden av praktisk tilnærming og fleksibel undervisning ser ut til å variere mye.

Informantene peker på at utdanningsvalg er et krevende fag å realisere sammenlignet med andre fag. Det skal etableres kontakt med videregående skoler og arbeidsplasser, det skal ordnes transport og avtales bruk av tid internt på skolen. Kostnadene er store, særlig for de grunnskolene som har lange avstander til en videregående skole. Graden av imøtekommenhet fra de videregående skolenes side ser også ut til å variere for både

samarbeid om utgifter og tilrettelegging for selve utprøvingen. Noen videregående skoler tar betalt for besøk av elever, og en pris på 200 kroner per elev per dag er flere ganger blitt nevnt på erfaringskonferansene. De videregående skolene som aktivt ønsker å rekruttere elever til sin skole, oppfattes å være mer imøtekomende enn skoler som er vant til stor søkning.

Det er ikke særskilte krav om fagkompetanse for å undervise i faget. Flere rådgivere beskriver utdanningsvalg som et fag de er blitt alene om, og som krever mye tid som ellers skulle vært brukt på individuell rådgivning til elever.

Utdanningsdirektoratets rapport konkluderer med at mye fungerer bra med faget, men at det gjenstår en del arbeid for å redusere forskjellene mellom skoler og kommuner, og at elevenes mulighet for reelle utprøvinger av tilbudene i videregående opplæring må styrkes. Navnet på faget og innholdet i læreplanen vurderes som hensiktsmessig og godt. Rapporten anbefaler i tillegg at spørsmålet omkring kompetanse i faget og rådgivernes forhold til faget drøftes nærmere.

Rapporten peker på at faget utdanningsvalg ser ut til å ha hatt en god utvikling i de områdene der det er etablert regionale karrieresentre. Disse har til en viss grad tatt på seg oppgaven med å koordinere arbeidet med utdanningsvalg, og har bidratt til bedre samarbeid mellom kommuner og fylkeskommuner. Utdanningsdirektoratet anbefaler for øvrig at det legges noen føringer for administrativt og økonomisk samarbeid mellom kommuner og fylkeskommuner for gjennomføring av faget.

Faget er i en svært tidlig fase. Mange er kommet langt og har allerede utviklet et godt samarbeid, men mange har et stykke igjen. Faget er en svært viktig brikke i arbeidet med å bevisstgjøre elevene om valg av videre utdanning og yrke, og dermed styrke gjennomføringen av videregående opplæring. Det er dessuten et fag som skal motivere og stimulere ulike interesser hos elevene. Elevene forteller også om ulike praksis og ulike organisering av utdanningsvalg, og de bekrefter det inntrykket som departementet har fått gjennom rapporten fra Utdanningsdirektoratet, nemlig at mange skoler og kommuner har en del arbeid igjen før faget utdanningsvalg kan sies å fylle den rollen det er tiltenkt i læreplanen.

Fagets formål er blant annet at det skal «bidra til å skape helhet og sammenheng i grunnopplæringen og knytte grunnskole og videregående opplæring bedre sammen». Et samarbeid mellom kommuner og fylkeskommuner kan være et viktig bidrag til å gi elevene kunnskap om videre utdanning og yrke. Departementet ser at et slikt samarbeid mellom de to forvaltningsnivåene kan være både tidkrevende og utfordrende. Departementet presiserer at det er kommunen som har hovedansvaret for organisering av faget, og som i utgangspunktet skal dekke utgiftene. Samtidig mener departementet at fylkeskommunen har sterke egeninteresser i faget. Utdanningsvalg skal gi elevene bedre forutsetninger for å gjøre riktige valg av utdanningsprogram, og elever som velger feil og må ta et eller flere år om igjen, påfører fylkeskommunen utgifter. Utdanningsvalg skal forebygge slike feilvalg, og faget vil kunne bidra til å redusere fylkeskommunenes utgifter. Departementet vil derfor be fylkeskommunene vurdere hvordan de kan bidra, også økonomisk, til å realisere faget. Rammetilskuddet til fylkeskommunene i 2008 ble økt med nær 25 millioner kroner for at fylkeskommunen skulle bidra til å øke kvaliteten på rådgivning og karriereveiledning for ungdomsskoleelever. Intensjonen var å forebygge omvalg og bedre gjennomføringen.

Departementet understreker også at alle elever skal gis mulighet for praktisk utprøving av tilbud i videregående opplæring, ikke bare bli orientert om dem. Departementet vil derfor følge faget nøye for å sikre at den positive utviklingen av arbeidet med faget fortsetter. Departementet mener at læreplanen for faget er tydelig på dette punktet, men vil vurdere om det er behov for ytterligere presiseringer i læreplanen. Det kan blant annet være aktuelt å se nærmere på at mange elever gjør kjønnsstereotype valg i videregående opplæring.

Det er ikke fastsatt konkrete kompetansekrav for lærere i dette faget. I forbindelse med de planlagte kravene om kompetanse for undervisning er det i høringen ikke varslet noen konkret fastsetting av hva som skal regnes som relevant undervisningskompetanse.

Departementet ser det som naturlig at rådgivere på ungdomstrinnet er involvert i gjennomføring av faget, men presiserer at det ikke må skje på bekostning av rådgivernes arbeid med individuell rådgivning til elever. Skoler og skoleeiere må derfor legge til rette for tilstrekkelig kapasitet til de administrative oppgavene knyttet til gjennomføring av utdanningsvalg. Departementet vil også peke på behovet for at det etableres ordinære rutiner og strukturer for gjennomføring av faget, slik at nødvendige kontakter og andre forberedelser ikke behøver å gjøres på nytt for hvert årskull med elever.

Etableringen av regionale karrieresentre ser ut til å bidra positivt i arbeidet med faget utdanningsvalg. Dette arbeidet er også i en utviklingsfase, og det er grunn til å ha forventninger om en videre positiv utvikling på dette området.

Departementet vil

- vurdere endringer i faget utdanningsvalg for å sikre at faget gir et godt grunnlag for elevenes valg av videre utdanning
- vurdere hvordan faget kan bidra til mindre kjønnsstereotype valg

Elevrådsarbeid og elevmedvirkning

Departementet vil

- sende på høring et forslag om å erstatte faget elevrådsarbeid med andre strategier for elevmedvirkning og demokratiforståelse
- forskriftsfeste elevenes mulighet til å arbeide med elevrådsrelaterte saker innenfor skoledagen
- utvikle veiledningsmateriell i medvirkning og demokratiforståelse i samarbeid med blant andre Elevorganisasjonen

Vi redegjør ytterligere for forskriftsfesting av elevrådsarbeid i del 3

Praktisk opplæring i læreplanene

Satsing på praktisk opplæring er et tilbakevendende tema i styringsdokumentene for skolen, og de ulike læreplanene gjennom tidene har lagt litt ulik forståelse i hva praktisk betyr. I 1960-årenes læreplaner kan man spore et syn på teoretiske og praktiske fag som går i retning av at det finnes én type lærestoff som skal pugges eller innøves for å gi kunnskaper og intellektuelle ferdigheter, og en annen type lærestoff som skal gi opplevelser og avspenning.

I St.meld. nr. 30 (2003 – 2004) Kultur for læring la departementet følgende til grunn for en nødvendig fornyelse av ungdomstrinnet:

«Organiseringen [av ungdomsskolen] må gi mulighet til bedre tilpassing til den enkelte, blant annet med vekt på en mer praktisk opplæring for dem som har best utbytte av en slik opplæring, og med muligheter for fordypning for andre.»

Her ble det lagt til grunn et skille mellom praktisk opplæring og det å gå i dybden – alt innenfor rammen av én og samme læreplan med de samme kompetansemål. Spørsmål om praktisk opplæring ble et spørsmål om arbeidsmåter, tilnærming til stoffet og tilpasset opplæring.

Praktiske aktiviteter som didaktisk virkemiddel i alle fag

Alle fag har i ulik grad teoretiske og praktiske innholdselementer, og kan ha varierte innfallsvinkler. I utgangspunktet skal opplæringen i alle fag på ungdomstrinnet bestå av

både praktiske og teoretiske elementer. Praktisk opplæring for alle elever dreier seg om forsterket bruk av praktiske virkemidler i alle fag.

Kunnskapsløftet legger opp til lokal handlefrihet. Det forutsetter lokal profesjonalitet og kompetanse i metodevalg. Læreplanene i Kunnskapsløftet gir mål for hvilken kompetanse elevene skal ha, og skiller i den sammenheng ikke mellom praktiske og teoretiske aktiviteter. Dette kommer fram i de lokale valgene av lærestoff og arbeidsmåter. Noen fag har kompetansemål som særlig innbyr til praktiske aktiviteter, for eksempel i de praktiske og estetiske fagene og hovedemnet forskerspiren i naturfag.

Forskning viser at variert opplæring som ikke er ensformig og rutinepreget, er positivt for alle elever. Variasjon mellom praktiske, relevante og teoretiske aktiviteter vil derfor kjennetegne en god opplæring og handle om hvilke didaktiske valg skolen og læreren gjør i opplæringen. En variert opplæring med innslag av praktiske aktiviteter for elevene betyr ikke at læreren skal gi fra seg styringen av timene. Praktiske arbeidsformer stiller krav til god ledelse av klassen, noe som også er forutsetning for læringsresultatene. Forskning tyder på at norske lærere i mindre grad enn lærere i andre land bruker varierte og praktiske arbeidsformer.

De praktiske og estetiske fagene

Som praktiske og estetiske fag regnes kroppsøving, mat og helse, musikk, kunst og håndverk og duodji. Fagene har en hovedvekt på de praktiske aktivitetene i opplæringen og har en forholdsvis stor plass på ungdomstrinnet med til sammen ca. 21 prosent av timene.

Kroppsøvingsfaget skal inspirere til bevegelse gjennom ulike former for fysisk aktivitet. I Elevundersøkelsen oppgir elevene at kroppsøving er det faget de liker best. Faget har vært gjenstand for diskusjon, spesielt knyttet til vurderingspraksis og vurderingsbestemmelsene i læreplanen for faget og forskrift til opplæringsloven. Spørsmålene knytter seg blant annet til i hvilken grad elevens forutsetninger skal virke inn på vurderingen av elevens kompetanse i faget, hvor stor innvirkning resultater på ulike prestasjonstester skal ha på vurderingen, og privatistordningen knyttet til faget. Tilbakemeldinger departementet får, kan tyde på at noen oppfatter at faget er i ferd med å utvikle en kultur for måling og testing som ikke fremmer fagets formål. Departementet ønsker mer informasjon om hvordan opplæringen gjennomføres, og vil blant annet se nærmere på for eksempel vurderingspraksisen i faget, herunder omfang og bruk av ulike tester.

Elevundersøkelsen har kartlagt om elevene er fornøyd med arbeidsformene i de ulike fagene. Kunst og håndverk er blant de fagene elevene er mest fornøyd med. Både kroppsøving og kunst og håndverk er med andre ord fag der elevene kan oppleve inspirasjon, mestring og motivasjon.

Gjennom etablering av Nasjonalt senter for kunst- og kultur i opplæringen har departementet prioritert en satsing på arbeid med kunst og kulturområdet. Senteret skal gjennom sin virksomhet som nasjonalt ressurscenter bidra til engasjement for fagområdet og ta initiativ til og bidra til å gjennomføre kvalitetsutviklingstiltak knyttet til fagdidaktisk virksomhet.

Departementet vil:

- kartlegge undervisnings- og vurderingspraksis i kroppsøvingsfaget og gjennomgå læreplanen og vurderingsordninger i faget
- vurdere omfang av og nivå på de grunnleggende ferdighetene i de praktiske og estetiske fagene
- igangsette et pilotprosjekt med samarbeid mellom skolen og utøvende kunstnere etter modell av Teaching Artists

IKT for økt motivasjon og læring

Barn og unge opplever motivasjon og mestring ved bruk av digitale medier, og denne aktiviteten er derfor et godt utgangspunkt for læring. Skolen har ansvaret for at elevene får opplæring som bidrar til å utvikle deres digitale dømmekraft.

Gjennom de siste årene har digitale medier skapt nye måter å kommunisere på og etablert nye arenaer for kommunikasjon og deling av informasjon. Samtidig vet vi at ingen europeiske barn er så kritiske til innhold på nettet som norske barn. 31 Kun 1 prosent av norske barn tror at alt de finner av informasjon på Internett er sann, og 35 prosent tror det meste er sant.

I Kunnskapsløftet er den grunnleggende ferdigheten å kunne bruke digitale verktøy en integrert del av kompetansemålene. Gjennom den femte grunnleggende ferdigheten er det et mål at barn og unge skal tilegne seg kunnskap og gode strategier for nettbruk («filter i hue») framfor å innføre restriksjoner på bruk gjennom strenge regler eller tekniske sperrer («filter på PCen»). I læreplanene for fag er den digitale kompetansen blant annet konkretisert med kompetanse knyttet til kildekritikk, opphavsrett, personvern, regler om opphavsrett og egen publisering. Skolen har en viktig rolle i å bidra til barn og unges kritiske sans i bruk av digitale medier.

Med innføringen av Kunnskapsløftet var det en midlertidig vekst i interessen for IKT i skolen i både etterutdanning for lærere i IKT, bruk av IKT i fagene og opplæring i trygg bruk av IKT. Både ITU Monitor 2009 og Medietilsynets undersøkelse om barn og digitale medier fra 2010 viser imidlertid at veksten har flatet ut og at bruk av digitale verktøy i varierende grad er integrert i opplæringen. Dette kan tyde på at en stor andel av skolene ikke har klart å etablere seg som digitalt kompetente skoler, noe som krever en kombinasjon av en kultur for bruk av IKT i pedagogisk praksis understøttet av rammevilkår som robust infrastruktur og god ledelse.

Lærere som ønsker å benytte IKT aktivt, kan møte utfordringer med teknologi som ikke fungerer. ITU Monitor 2009 finner en sammenheng mellom både IKT-bruk og resultater i prøve i digital kompetanse og det at skolen har en IKT-ansvarlig i full stilling. Dette er ikke et alternativ ved alle skoler, men det kan tyde på at oppmerksomhet rundt planlegging og drift av IKT er vesentlig for om teknologien skal tas i bruk og om elevene skal kunne lære å bruke digitale verktøy.

Bruk av ny teknologi

Teknologi i skolen må gi både lærere og elever støtte til det arbeidet som skal utføres i skolen. Både utforskning, eksperiment, tolkning, oppdagelse og samarbeid er prosesser som må understøttes av IKT i og utenfor undervisningssituasjonen, i klassen, hjemme og på lærerrommet. For å forstå ungdom må man følge med i den digitale utviklingen, og dersom man skal ha et mål om å utnytte elevenes interesse for digitale medier i opplæringen, må man nå elevene der de er.

Sosiale medier kan utvide den pedagogiske praksisen i skolene, gi læreren flere verktøy og elevene flere muligheter i sin læring, og må forstås som supplement til, ikke en erstatning for, andre læringsressurser. Sosiale medier er en gruppe Internett-baserte applikasjoner som tilrettelegger for produksjon og deling av brukergenerert innhold. Dette behøver ikke å bety at hele nettsamfunnenes struktur og praksiser skal inn i skolen. Skolen må henge med i den digitale utviklingen, men på egne premisser.

Det er allerede mange skoler som bruker ulike sosiale medier i opplæringen i dag, men bruken og pedagogikken virker ofte å være basert på enkeltlærere og tilfeldige initiativer. Vellykket bruk av nye verktøy fordrer endret praksis. Dette krever økning av digital kompetanse hos lærer, tilgang til utstyr, en kultur som understøtter ny praksis, og ikke minst en ledelse som understøtter og legitimerer endring.

Den virtuelle matematikkskolen

Dette eksempelet er foreløpig ikke virkelighet, men beskriver hvordan det kan tenkes at ulike elever kan dra nytte av forsøket med virtuell matematikkskole.

•Petter går i 10. klasse og har ikke vært spesielt interessert i matematikk. Han skjønnte at hvis han skulle komme inn på det utdanningsprogrammet han vil i videregående opplæring, måtte han gjøre noe med karakteren i matematikk. Valget ble den virtuelle matematikkskolen. Etter at Petter begynte der, har karakterene gradvis blitt bedre, og han skjønner mer av faget enn han gjorde før. Nå kan Petter chatte med både kjente og ukjente om hvordan han kan løse matematikkoppgaver han står fast i. Det er bedre enn å stå fram i klassen og føle at han er dum. For Petter er det bedre å diskutere med og lære av jevnaldrende på nettet. I den virtuelle matematikkskolen kan han også be om hjelp fra en lærer når han trenger det. Petter føler seg ikke så dum når han må spørre læreren om hjelp på nettet, fordi ingen av klassekameratene kan se det. I den virtuelle matematikkskolen er det en lærer på Sørlandet som legger ut alle timene sine på nettet, og Petter skjønner mer av det hun forklarer enn i matematikktimene på skolen. Det er viktig for Petter at lærestoffet har relevans for livet og interessene hans, og at han ser at det han lærer kan komme til nytte når han blir voksen. I den virtuelle matematikkskolen har han blitt kjent med en leksehjelper som er like stor fan av Liverpool som han selv. At Petter skulle klare å regne ut sjansene for at Liverpool går forbi Manchester United på tabellen, hadde han aldri trodd!

•Tanja går i 9. klasse og er blant de flinkest i matematikk i klassen. Derfor tar hun matematikk fra videregående opplæring. Nærmeste videregående skole ligger langt fra ungdomsskolen. Det var et problem før, men er det ikke med den virtuelle matematikkskolen. Nå har hun funnet venner på nettet som deler hennes interesse for matematikk, og som ikke synes hun er en streber selv om hun er dyktig. Timene fra videregående ligger på nettet og gjør det greit å få med seg det nye lærestoffet. Vennene på nettet er enige om at det er nyttig at emnene blir presentert på mange måter slik at de kan se hvert problem fra flere synsvinkler. Tanja finner ut at hun liker særlig godt simuleringer og grafikk, for hun elsker at ting blir konkretisert. Tanja er blitt oppfordret til å lære bort noe av det hun kan. En gang i uka bruker hun en time som leksehjelper. Hun synes det er gøy å lære bort og ser fort at hun lærer selv også. Stoffet sitter bedre, og hun blir trygg i sin egen faglighet.

Senter for IKT i utdanningen har ansvaret for å vurdere ny teknologi og digitale medier og analysere deres pedagogiske potensial. For å bidra til spredning av kunnskap om god bruk av IKT i barnehage, opplæring og lærerutdanning har IKT-senteret utviklet konseptet Digitale praksisnettverk med rom for læring. Digitale praksisnettverk er en pilot for hvordan man skal kunne koble sammen, videreutvikle og spre kunnskapen fra alle de forskjellige prosjektene IKT-senteret har.

Forsøk med rom for læring er fysiske rom med høy teknologitetthet, som både skal fungere som testsenter, kommunikasjonsplattform og praksisarena for de mange prosjektene i senteret. Hovedmålgruppen er elever, lærere og lærerstudenter. All aktivitet i rommene vil kunne dokumenteres gjennom videoopptak og deles både gjennom redigerte videofilmer og gjennom direktekommunikasjon via web og videokonferanse. I oppbyggingen av rommene har man tatt spesielt hensyn til robusthet i teknologivalg og infrastruktur og lagt vekt på at rommene også skal kunne fungere som læringsarena for IKT-ansvarlige i kommuner og fylkeskommuner.

Departementet vil

- spre kunnskap om god praksis gjennom Digitale praksisnettverk
- prøve ut en virtuell skole i faget matematikk

Entreprenørskap på ungdomstrinnet

Entreprenørskap er en av flere metoder som kan benyttes i opplæringen for å bygge opp under læring av fag og grunnleggende ferdigheter og sosial kompetanse.

Entreprenørskap kan synliggjøre hvilke muligheter som finnes lokalt, ved å knytte arbeidsmarked, næringsliv og skolen tettere sammen. Entreprenørskap i opplæringen kan gi økt motivasjon ved at det legges opp til mer varierte arbeidsformer og mer praktisk arbeid med fagene. Flere rapporter og tilbakemeldinger kan tyde på at slik opplæring også kan øke læringsutbyttet hos den enkelte. I samarbeid med Nærings- og handelsdepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet har Kunnskapsdepartementet satt i gang et forskningsprosjekt som blant annet vil se på mulige sammenhenger mellom entreprenørskap i opplæringen og elevenes læringsutbytte.

Evnen til å tenke nytt, vise kreativitet og være innovativ vil være av avgjørende betydning for at Norge får den kompetente og fleksible arbeidsstyrken som er nødvendig i framtida.

Entreprenørskap er med i Prinsipper for opplæringen og i læreplanene. Dette betyr at elevene får mulighet til å utvikle entreprenørskapskompetanse helt fra tidlig skolealder.

Regjeringen la i 2009 fram handlingsplanen Entreprenørskap i utdanningen – fra grunnskole til høyere utdanning 2009 – 2014. Evalueringen av den forrige strategiplanen viste kraftig vekst i antall elever og studenter som har deltatt i ulike former for entreprenørskapsopplæring, spesielt i grunnopplæringen. Regjeringen så et behov for både å videreføre og styrke innsatsen på entreprenørskap i utdanningen gjennom en ny handlingsplan som særlig vektlegger høyere utdanning. Gjennom handlingsplanen legges det blant annet opp til å utvikle læringsressurser og styrke lærernes kompetanse i entreprenørskap i utdanningen.

Den nye handlingsplanen om entreprenørskap i utdanningen blir fulgt av forskere som har gitt en statusbeskrivelse av entreprenørskap i grunnopplæringen. 38 Forskerne finner at 82 prosent av grunnskolene har ett eller flere entreprenørskapstilbud i skoleåret 2010/2011. Samarbeidsprosjekter mellom skole og arbeidsliv og elevbedrift i skolens regi er de mest utbredte entreprenørskapstilbudene. Som del av dette forskningsprosjektet vil forskerne undersøke effekten av opplæringen i entreprenørskap på elevenes læringsutbytte og på gjennomføring av videregående opplæring.

Departementet vil

- inkludere entreprenørskap som tema i utviklingen av nye tilbud om valgfag

2. Høring om innføring av valgfag på ungdomstrinnet

Innledning

Utdanningsdirektoratet sender med dette forslag til nye valgfag på høring. Direktoratet foreslår nye læreplaner for valgfag, endringer i fag- og timefordelingen, endringer i forskrift til opplæringsloven og i forskrift til privatskoleloven. Forslaget sendes med forbehold om Stortingets behandling av Meld. St. 22 (2010-2011) Motivasjon - Mestring – Muligheter, som er berammet til 9. januar 2012.

Høringen omfatter:

- åtte nye læreplaner i valgfag
- ordning for sluttvurdering i valgfag
- endringer i fag- og timefordelingen
- ny bestemmelse i forskrift til opplæringsloven kapittel 1
- innspill til nye valgfag fra høsten 2013

Valgfagene skal innføres gradvis. Høsten 2012 innføres valgfag for 8. årstrinn. Høsten 2013 innføres valgfag også for 9. årstrinn og høsten 2014 innføres valgfag for 10. årstrinn. Dette innebærer at endringene som etter planen skal tre i kraft fra 1.8. 2012, bare gjelder for 8. årstrinn.

Bakgrunn for forslaget

I Meld. St. 22 (2010-2011) Motivasjon - Mestring – Muligheter fremmer Kunnskapsdepartementet forslag om å innføre valgfag. Departementet vil legge til rette for ytterlige valgmuligheter for elever på ungdomstrinnet. Bakgrunnen for disse valgmulighetene er at de skal bidra til økt motivasjon og læring. Elever på ungdomstrinnet kan i dag velge mellom fremmedspråk eller språklig fordypning (norsk/engelsk/samisk). Det blir dessuten gjennomført forsøk med arbeidslivsfag som alternativ til fremmedspråk og språklig fordypning. Innføring av valgfag kommer i tillegg til nåværende ordning.

Departementet har i oppdragsbrev nr. 23-2011 til direktoratet tydeliggjort rammene for valgfag. Det går fram av oppdragsbrevet at valgfagene skal ha et totalt omfang på 171 timer over tre år, dvs. 57 timer per trinn, gjennomsnittlig 1,5 uketime. Læreplanene skal kunne tilpasses alle de tre enkelttrinnene, og de skal også kunne brukes av aldersblandede elevgrupper. Timer til valgfag får skolene dels gjennom nye timer, dels ved at de andre fagene, bortsett fra norsk og matematikk, avgir rundt 2 % av timetallet. I tillegg vil faget elevrådsarbeid bli avvirket som et eget fag, slik at disse timene inngår i valgfagene. Det blir gradvis innført nye timer, se avsnitt om fag- og timefordeling.

Departementet skisserer også i oppdragsbrevet at det totalt skal utvikles nasjonale læreplaner for 12 - 14 valgfag. Til skoleåret 2012 – 2013 er det utviklet forslag til læreplaner for 8 valgfag. De øvrige læreplanene for valgfag skal utvikles og tas i bruk fra skoleåret 2013—2014.

Forslag til læreplanene i valgfag inneholder tverrfaglige emner som er satt sammen av elementer fra flere fag, og de skal ha en praktisk innretning.

Grunnleggende ferdigheter skal inngå i valgfagene. Det er ikke krav om at alle de grunnleggende ferdighetene skal inngå i alle valgfag, men skal inkluderes der det er naturlig. I dette høringsforslaget til læreplaner for valgfag er ikke de grunnleggende ferdighetene spesifikt beskrevet, men er integrert i kompetansemålene på fagenes premisser.

Bestemmelser om sluttvurdering er en del av læreplanen som forskrift .

For elever som ønsker det, vil det være mulig å bruke valgfagtimene til å ta fag fra videregående opplæring.

Forslag til læreplaner i valgfag og vurdering av bestemmelser knyttet til dem

I dette kapitlet presenterer direktoratet forslag til nye læreplaner i valgfag, og til endringer som er knyttet til fag- og timefordelingen og til forskrift til opplæringsloven. På bakgrunn av forslag og vurderinger i kapitlet ber vi høringsinstansene svare på følgende:

Spørsmål knyttet til den enkelte læreplanen

- Gir læreplanen et godt grunnlag for å gjennomføre opplæringen i faget?
- Viser kompetansemålene hvilken kompetanse elevene kan nå?
- Har kompetansemålene et realistisk faglig ambisjonsnivå?
- Har kompetansemålene et realistisk omfang i forhold til timetallet i faget?
- Er grunnleggende ferdigheter integrert i kompetansemålene på en hensiktsmessig måte?
- Er læreplanen utformet slik at den legger til rette for praktisk opplæring?
- Er læreplanen egnet for å undervise i aldersblandede grupper?
- Er du enig i navnet på valgfaget eller har du forslag til nytt navn?

Spørsmål knyttet til bestemmelser om valgfagene

- Hvilken modell for sluttvurdering bør valgfaget ha?

- Kommentarer til ny fag- og timefordeling?
 - Hvor mange ulike valgfag bør det forskriftsfestes at det minimum skal tilbys ved den enkelte skole?
 - Bør det i forskriften være ytterligere krav til antall valgfag ved større skoler?
 - Hvor arbeidskrevende vil det være å oppfylle kravet om at fordelingen av elever til ulike valgfag er et enkeltvedtak når dette i mange tilfeller kan oppfylles ved en liste?
- Generelt spørsmål
- Hvilke nye valgfag bør innføres fra høsten 2013 i tillegg til de åtte som er omfattet av dette høringsbrevet?

Læreplanene

Læreplanene skal fastsettes som forskrift og skal beskrive det faglige innholdet i opplæringen. Læreplanene i valgfag er utviklet med utgangspunkt i føringene for Kunnskapsløftet som ble gitt i St. meld. nr. 30 (2003-2004) Kultur for læring.

Læreplanene for valgfag har følgende oppbygging:

- Formål beskriver hensikten med opplæringen i faget for den enkelte elev og den verdi faget har for samfunnet og arbeidslivet. Formålsteksten gir premisser og retning for opplæringen i faget og beskriver hvordan faget bidrar i allmenndanningen, gir grunnlag for videre utdanning og kvalifiserer for arbeid og deltakelse i samfunnet.
 - Hovedområder beskriver læreplanens inndeling. Hovedområdene inneholder en beskrivelse av det sentrale innholdet i faget og må ses i sammenheng med hverandre.
 - Kompetansemål er formulert innenfor hvert hovedområde. Kompetansemålene beskriver hva elevene skal kunne mestre etter endt opplæring. Kompetansemålene er formulert innenfor hovedområdene og skal til sammen uttrykke en bredde i kompetansen i faget. De samlede kompetansemålene i et fag er grunnlaget for å vurdere elevens kompetanse i faget. Elevene vil i ulik grad oppnå de fastsatte kompetansemålene.
 - Vurdering beskriver bestemmelsene for sluttvurdering i faget.
- Det skal være en klar sammenheng mellom kompetansemål, beskrivelsen i hovedområdene og formålsteksten.

Grunnleggende ferdigheter skal også inngå i valgfagene, men det er ikke et krav at alle de grunnleggende ferdighetene skal inngå i alle valgfag. I dette høringsforslaget til læreplaner for valgfag er de grunnleggende ferdighetene ikke spesifikt beskrevet, men er integrert i kompetansemålene på fagenes premisser.

Valgfagene har en praktisk innretning der arbeidet i faget både kan være individrettet og basert på gruppearbeid. Noen av fagene skal være prosjektbaserte. Dette innebærer et arbeid med et tema som blir utviklet over kortere eller lengre tid og som består av ulike faser, som for eksempel planlegging, gjennomføring/presentasjon og evaluering. Læreplanene i valgfag beskriver ett års opplæring og skal kunne brukes på alle årstrinn i ungdomstrinnet.

Følgende forslag til læreplaner er utviklet for 8. årstrinn fra 2012:

Produksjon for sal og scene

Elevene skal planlegge og gjennomføre en forestilling eller lage og vise en film/video. Elevene kan delta i forberedelsene bak scenen eller på scenen. Hovedelementene i faget er hentet fra musikk og kunst og håndverk/duodji. Faget skal være prosjektbasert, og et hovedformål er å utvikle elevenes kreativitet og erfaring med entreprenørskap.

Produksjon av informasjon

Elevene skal planlegge og drifte en nettbasert publisering knyttet til skolens hjemmeside. Hovedelementene i faget er hentet fra norsk/samisk og samfunnsfag. Faget skal være prosjektbasert, og et hovedformål er å utvikle elevenes skrive- og formidlingsferdigheter knyttet til digitale medier.

Produksjon av varer og tjenester

Elevene skal produsere, markedsføre og tilby konkrete produkter eller tjenester. Hovedelementene i faget er hentet fra kunst og håndverk/duodji og mat og helse. Faget

skal være prosjektbasert, og et hovedformål er å utvikle elevenes praktiske ferdigheter og erfaring med entreprenørskap.

Fysisk aktivitet og helse

Elevene skal utforske egne fysiske forutsetninger og bli bevisste på forholdet mellom fysisk aktivitet, kosthold og helse. Hovedelementene i faget er hentet fra kroppsøving og mat og helse.

Faget er individrettet, men aktivitetene kan være gruppebaserte. Et hovedformål er å bidra til bedre fysisk helse for den enkelte eleven.

Design og redesign

Elevene skal designe og lage ett eller flere produkter basert på egne ideer.

Hovedelementene i faget er hentet fra kunst og håndverk/duodji og samfunnsfag. Faget er i hovedsak individrettet, selv om aktiviteter kan være basert på samarbeid. Et hovedformål er å utvikle elevenes kreativitet, håndverksferdigheter og miljøbevissthet.

Forskning i praksis

Elevene skal gjennomføre, vurdere og formidle undersøkelser knyttet til miljø-, energi- eller samfunnsspørsmål. Hovedelementene i faget er hentet fra naturfag og matematikk. Faget kan være individ- eller prosjektbasert. Et hovedformål er å utvikle elevenes analytiske og faglige evner samt formidlingsevne.

Internasjonale kontakter

Elevene skal etablere kontakt med ungdom i andre land for å utveksle synspunkter, erfaringer og informasjon. Kommunikasjonsspråket skal i hovedsak være engelsk eller et annet fremmedspråk. Hovedelementene i faget er hentet fra engelsk, 2. fremmedspråk og samfunnsfag. Faget kan være individ- eller gruppebasert. Et hovedformål er å utvikle elevenes reseptive og produktive språkferdigheter, samt elevenes vurderings- og formidlingsevner.

Teknologi i praksis

Elevene skal konstruere og framstille gjenstander ved hjelp av varierte materialer og teknologiske løsninger. Hovedelementene i faget er hentet fra matematikk, naturfag og kunst og håndverk/duodji. Faget kan være individ- eller prosjektbasert. Et hovedformål er å utvikle elevenes innsikt og kreativitet i forbindelse med teknologiske løsninger.

Høringsspørsmål knyttet til læreplanene

Utdanningsdirektoratet ber om høringsinstansenes syn på følgende generelle spørsmål som gjelder alle læreplanene:

- Gir læreplanen et godt grunnlag for å gjennomføre opplæringen i faget?
- Viser kompetansemålene hvilken kompetanse elevene kan nå?
- Har kompetansemålene et realistisk faglig ambisjonsnivå?
- Har kompetansemålene et realistisk omfang i forhold til timetallet i faget?
- Er grunnleggende ferdigheter integrert i kompetansemålene på en hensiktsmessig måte?
- Er læreplanen utformet slik at den legger til rette for praktisk opplæring?
- Er læreplanen egnet for å undervise i aldersblandede grupper?
- Er du enig i navnet på valgfaget eller har du forslag til nytt navn?

Fra høsten 2013 skal det innføres ytterligere 4-6 valgfag. Vi ber derfor høringsinstansene svare på følgende spørsmål og begrunne svaret:

- Hvilke nye valgfag bør innføres fra høsten 2013 i tillegg til de åtte som er omfattet av dette høringsbrevet?

Sluttvurdering i valgfag

Bestemmelser om sluttvurdering er en del av læreplanen som forskrift.

Utdanningsdirektoratet har lagt til grunn ulike hensyn i vurderingen av hvilke bestemmelser som skal gjelde for valgfag. Direktoratet vurderer i dette høringsbrevet først om valgfag bør ha sluttvurdering med eller uten karakter, og deretter to ulike modeller for standpunktvurdering i valgfag. I tillegg vurderer direktoratet om valgfag bør ha eksamensordning.

En sentral målsetting med valgfagene er at de skal føre til økt motivasjon og læring. Vurderingsordningen som velges, bør støtte opp under denne målsettingen. Det er fastsatt i forskrift til opplæringsloven § 3-1 at elevene skal ha både underveisvurdering og sluttvurdering.

Formålet med underveisvurdering og sluttvurdering er fastsatt i § 3-2.

Underveisvurderingen skal brukes som et redskap i elevens læreprosess, som et grunnlag for tilpasset opplæring og skal bidra til at eleven øker sin kompetanse i faget. I underveisvurderingen skal eleven både ha meldinger om hvilken kompetanse hun eller han har i faget og hvordan hun eller han kan øke sin kompetanse i faget. Dette er viktig også for vurdering i valgfag. Sluttvurderingen skal gjøres ved avslutningen av opplæringen i faget, og skal gi informasjon om hvilken kompetanse eleven har i faget på dette tidspunktet.

Vurdering med eller uten karakter

Vi mener at det må avgjøres om valgfag skal ha sluttvurdering med karakter eller uten karakter. Eksempel på sluttvurdering uten karakter vil være standpunktvurdering på 8., 9. og 10. årstrinn med vurderingsuttrykket deltatt – ikke deltatt. En slik ordning finnes for eksempel i faget utdanningsvalg i dag. Ved å velge en slik ordning kan dette uttrykket føres på elevens vitnemål uten å bli en del av poengberegningen. En sluttvurdering med karakter vil innebære at det fastsettes standpunktkarakterer som er tallkarakterer. Å bruke sluttvurdering uten karakter kan være en aktuell vurderingsordning i valgfag, fordi det ivaretar formålet for valgfag på en god måte ved å hindre at det blir for stort fokus på prestasjoner og karakterer. Direktoratet mener det er utfordringer ved vurderingsuttrykket deltatt – ikke deltatt, i og med at dette kun er knyttet til om eleven har deltatt i opplæringen. Uttrykket sier ikke noe om hvilken kompetanse eller hvilket ferdighetsnivå eleven har på det tidspunktet karakteren fastsettes. Vurderingsuttrykket som velges i valgfag bør si noe om kompetansen eleven har i faget. Her er heller ikke Bestått – Ikke Bestått egnede uttrykk fordi Ikke Bestått ikke kan brukes som sluttvurderingsuttrykk i grunnskolen.

En vurderingsordning med karakter i valgfag kan ha både fordeler og ulemper for elevenes motivasjon og læring. En ulempe er at vurdering med karakter kan virke læringshemmende eller føre til svekket motivasjon for en del elever dersom det oppstår et for sterkt resultatfokus. Mange vil hevde at det er nødvendig å ha en sluttvurdering med karakterer i valgfag for å sikre fagets legitimitet, og sikre at faget blir tatt alvorlig av lærere og elever. Mange elever blir også motivert av å få karakterer. Vi mener at det i valgfag bør fastsettes en sluttvurderingsordning med karakter. Denne vil sikre at elevens kompetanse i faget blir uttrykt på elevens vitnemål og vise at valgfag er et fag på linje med andre fag.

Alternative modeller for sluttvurdering med karakter

Vi ser for oss to ulike modeller for sluttvurdering med standpunktkarakterer i valgfag. Forskjellen på disse er knyttet til når standpunktkarakteren fastsettes og hvordan beregningen av poeng ved inntak til videregående opplæring skal skje. En forskjell mellom valgfag og de øvrige fagene er at valgfag skal kunne avsluttes hvert år, og at eleven kan velge ulike valgfag de tre årene på ungdomstrinnet. Vi tilrår her ikke en av modellene, men ber om høringsinstansenes syn på hvilken sluttvurderingsmodell som bør fastsettes for valgfag.

Modell 1 - Standpunktkarakter på 8., 9. og 10. årstrinn

Modell 1 innebærer at det blir satt en standpunktkarakter på hvert årstrinn gjennom hele ungdomstrinnet. Når eleven avslutter et valgfag, foreslås det at eleven får sluttvurdering i faget og standpunktkarakteren i valgfaget føres på vitnemålet. Dersom eleven har valgt mer enn ett valgfag, blir alle karakterene stående på vitnemålet. For at valgfagskarakterene ikke skal få uforholdsmessig stor betydning sammenlignet med andre fag, skal valgfag telle som én karakter når elevenes grunnskolepoeng beregnes. Dette betyr at det ikke utregnes en gjennomsnittskarakter i valgfag, men karakteren(e)

fra valgfag omregnes til gjennomsnittlig poengsum som vil utgjøre grunnskolepoengene i valgfaget. Én, to eller tre standpunktkarakterer i valgfag vil da ligge til grunn for poengberegning for inntak til videregående opplæring.

Fordelene med denne modellen er at valgfag som elevene har avsluttet, vil telle i beregning av grunnskolepoeng. Denne beregningen vil være noe annet enn å beregne en gjennomsnittskarakter. Vi unngår at elevene velger strategisk (at de velger et fag i 10. som det kanskje er lettere å oppnå god karakter i) og at samtlige standpunktkarakterer vil stå på vitnemålet. Det vil være mulig å beregne en gjennomsnittlig poengsum (også med desimaler).

I en slik modell må konsekvensene av at elevene får standpunktkarakterer allerede på 8. årstrinn, vurderes. I vurderingsordningene i Kunnskapsløftet er det en hovedregel at all vurdering av elevenes kompetanse er underveisvurdering fram til slutten av 10. årstrinn, da elevene får standpunktkarakter.¹ Alle standpunktkarakterer skal føres på elevens vitnemål og teller ved inntak til videregående opplæring, jf. forskrift til opplæringsloven §§ 3-18 og 6-15. En slik gjennomsnittsberegning vil kreve endringer i bestemmelser om inntak til videregående opplæring i forskrift til opplæringsloven kapittel 6. En utfordring ved at det skal settes standpunktkarakterer på alle årstrinnene er at elevene vil ha klagerett til fylkesmannen på hver enkelt av disse etter forskrift til opplæringsloven § 5-12.

Modell 2 - Standpunktkarakter på 10. årstrinn, halvårsvurdering med tallkarakter på 8. og 9. årstrinn

I modell 2 settes det færre standpunktkarakterer i valgfag og inntaksberegningen blir annerledes. I denne modellen skal det fastsettes en standpunktkarakter i valgfag på 10. årstrinn, slik vurderingsordningen er i de fleste andre fag på ungdomstrinnet. Modell 2 innebærer at den tallkarakteren eleven får ved slutten av opplæringen i valgfag på 8. og 9. årstrinn, får status som halvårsvurdering.

Standpunktkarakter fastsettes bare i det valgfaget eleven velger på 10. årstrinn. Det innebærer at det er standpunktkarakteren på 10. årstrinn som går inn i poengberegningen ved inntak til videregående opplæring. Dette er som i andre fag som er lagt over flere år. Hvilket valgfag eleven har hatt på 8. og 9. årstrinn, kan føres på vitnemålet som en merknad. Direktoratet legger til rette for en slik ordning i retningslinjene for føring av vitnemål i grunnskolen. Dette vil også ivareta hensynet til elever som ønsker å dokumentere hvilken karakter hun eller han har fått i valgfag på 8. eller 9. årstrinn. Dette gjør at eleven, for eksempel ved senere søknad om jobb eller studier, kan vise hvilken kompetanse han eller hun har i det aktuelle valgfaget. Ordningen innebærer dessuten at elevens klagerett vil være knyttet til standpunktkarakteren på 10. årstrinn, jf. forskrift til opplæringsloven § 5-12. Det er ikke klagerett på karakter gitt i halvårsvurderinger.

En annen fordel med en slik modell er at eleven får tid til å vurdere hvilket valgfag som gir størst motivasjon, slik at eleven på 10. årstrinn er best mulig forberedt til det valgfaget han eller hun vil skal telle ved inntak til videregående opplæring. Et argument mot å innføre standpunktkarakterer i valgfag allerede fra 8. trinn, er at elever som begynner på ungdomstrinnet bør få anledning til å prøve seg fram, kanskje med ulike valgfag, før det får konsekvenser for inntak til videregående opplæring. Dersom det skal settes standpunktkarakter fra 8. årstrinn, innebærer det at karakterer i valgfag allerede fra starten av ungdomstrinnet får betydning for inntak til videregående opplæring, mens det i andre fag, som norsk og matematikk, ikke blir satt en standpunktkarakter før på 10. årstrinn. I et kortsiktig perspektiv kan det da bli viktigere for eleven å prestere i valgfag enn i norsk og matematikk. Å innføre standpunktkarakterer som er tellende på vitnemålet allerede på 8. årstrinn, kan føre til at valgfagene får et uønsket fokus på karakterer og prestasjoner, heller enn å gi den tilsiktede variasjon, motivasjon og praktiske avvekslingen. Modell 2 kan gjennomføres innenfor gjeldende regelverk og likner på sluttvurderingsordningen i andre fag i grunnskolen.

Eksamen

Utdanningsdirektoratet vurderer det som lite hensiktsmessig å innføre eksamen i valgfag. Formålet er blant annet å være et praktisk element i elevens skolehverdag, og noe annet enn de obligatoriske fagene. Unntaket er fag hvor skoleeier i lokal forskrift om fag- og timefordelingen har fastsatt at faget skal avsluttes på 8. eller 9. årstrinn.

Valgfagene har et begrenset omfang og en spesiell innretning som tilsier at det ikke bør innføres sentralt gitt eksamen. Det bør derfor heller ikke være en lokalt gitt eksamen i valgfag. En slik eksamen ville i tillegg få administrative og økonomiske konsekvenser for kommunene.

Høringsspørsmål knyttet til sluttvurdering i valgfag:

Utdanningsdirektoratet ber høringsinstansene vurdere de ulike modellene for sluttvurdering i valgfag, og hvilken modell for sluttvurdering som bør fastsettes.

Fag- og timefordelingen

Valgfagene skal til sammen ha 171 timer for hele ungdomstrinnet. Skoleeier kan ikke flytte timer til valgfag mellom årstrinnene, men må tilby valgfag med 57 timer på både 8., 9. og 10. årstrinn når ordningen er fullt innført.

For å skaffe til veie disse 171 timene har departementet besluttet å øke totaltimetallet, ta bort faget elevrådsarbeid og redusere timetallet noe i de øvrige fagene, med unntak av norsk og matematikk.

Økning i totaltimetall og et totaltimetall som kan deles på tre

I Meld. St. 22 (2010-2011) Motivasjon - Mestring – Muligheter varsler

Kunnskapsdepartementet at totaltimetallet på ungdomstrinnet økes med 57 timer som en følge av innføringen av valgfag. Det har vært et ønske fra sektoren å kunne ha et totaltimetall for ungdomstrinnet som kan deles på tre uten desimaler. For å legge til rette for dette foreslår Utdanningsdirektoratet at netto økning av totaltimetallet blir 56 timer i ordinær fag- og timefordeling, og 55 timer i fag- og timefordeling for elever som har tegnspråk som førstespråk.

Justering av timetallet i andre fag

I Meld. St. 22 (2010-2011) Motivasjon - Mestring – Muligheter varsler

Kunnskapsdepartementet at faget elevrådsarbeid avvikles. Dette gir 71 timer til de nye valgfagene. Videre varsler departementet omdisponering av timetall fra andre fag til valgfagene. Matematikk- og norskfaget blir ikke omfattet av denne omdisponeringen. For de øvrige fagene på ungdomstrinnet vil omdisponeringen innebære en reduksjon på 2-3 %, til sammen 44 timer i den ordinære fag- og timefordelingen (45 timer i timefordelingen for elever som har tegnspråk). Direktoratet mener en slik reduksjon i timetall i disse fagene ikke vil representere en vesentlig svekkelse av opplæringen, fordi valgfagene utformes ved hjelp av elementer fra andre fag. Valgfagene vil dermed samlet sett bidra til å styrke opplæringen i de andre fagene. Direktoratet ser det derfor ikke som nødvendig å endre læreplanene selv om timetallet endres noe.

Elever med samisk fag- og timefordeling og elever med finsk som andrespråk Elever som følger samisk fag- og timefordeling og elever med finsk som andrespråk, skal også ha valgfag. Omdisponeringen av timetall for de enkelte fagene vil i hovedsak bli den samme som for den ordinære fag- og timefordelingen, men det må foretas enkelte tilpasninger fordi disse gruppene har en annen timefordeling i enkelte fag. Utdanningsdirektoratet vil sende en samlet fag- og timefordeling for elever med samisk fag- og timefordeling og elever med finsk som andrespråk ut i en egen høring våren 2012. Tilpasningene for valgfag vil bli synliggjort i denne høringen.

Endringer i fag- og timefordelingen

Oversikten nedenfor viser ny fag- og timefordeling når valgfagene for ungdomstrinnet er fullt innført (skoleåret 2014-15). Oversikten viser samtidig hvilken endring i timetall dette representerer i forhold til den nåværende fag- og timefordeling for ungdomstrinnet.

Vedlegg 1-Hoeringsnotat_valgfag.pdf - Adobe Reader

Side 8 av 11

Utdanningsdirektoratet

Den nåværende fag- og timefordeling finnes i Udir 1-2011 vedlegg 1: Fag- og timefordelingen i grunnopplæringen - Kunnskapsløftet.

Ny fag- og timefordeling ungdomstrinnet

Fag	Ordinær fag- og timefordeling				Endring*	Elever med tegnspråk som førstespråk				Endring*
	8.-10. årstrinn					8.-10. årstrinn				
	8.	9.	10.	sum		8.	9.	10.	sum	
RLE				153	-4				153	-4
Norsk				398					678	
Norsk tegnspråk				-	-					
Matematikk				313					313	
Naturfag				249	-7				249	-7
Engelsk				222	-5				222	-5
Fremmedspråk /språklig fordypning				222	-5				222	-5
Samfunnsfag				249	-7				249	-7
Kunst og håndverk				146	-4				146	-4
Musikk				83	-2				83	-2
Mat og helse				83	-2				83	-2
Kroppøving				223	-5				223	-5
Utdanningsvalg				110	-3				109	-4
Elevrådsarbeid				0	-71				0	-71
Valgfag	57	57	57	171	171	57	57	57	171	171
Endring i totaltimetall					56					55
Totaltimetall ungdomstrinnet				2 622					2 901	

* Endringen viser endring i timetall i forhold til nåværende fag- og timefordeling, jf. i Udir 1-2011 - vedlegg 1 tabell 1 og 3

Merknader til fag- og timefordelingen

Innføringen skjer først for elever som begynner på 8. årstrinn skoleåret 2012-13. Elever som går på 9. og 10. årstrinn dette skoleåret, skal ikke ha valgfag og følger den nåværende fag- og timefordeling. Fra skoleåret 2013-14 vil den nye fag- og timefordelingen gjelde både 8. og 9. årstrinn. 10. årstrinn skal ikke ha valgfag dette skoleåret og følger nåværende fag- og timefordeling. Skoleåret 2014-15 vil den nye fag- og timefordelingen gjelde for hele ungdomstrinnet (8.-10. årstrinn).

Høringsspørsmål knyttet til ny fag- og timefordeling

Utdanningsdirektoratet ber om høringsinstansene syn på ny fag- og timefordeling.

Forskriftsfesting av rammene for valgfag

Direktoratet vil forskriftsfeste rammene for valgfag i forskrift til opplæringsloven. Dette bør gjøres i kapittel 1 som omhandler innholdet i opplæringen. Reguleringen kan gjøres på tilsvarende måte som for fremmedspråk, jf. forskrift til opplæringsloven § 1-8. Noe av det som særpreger valgfagene, er at eleven skal kunne følge samme valgfag i ett eller flere år. Direktoratet mener dette bør forskriftsfestes slik at det kommer tydelig fram. Imidlertid er det viktig å understreke at elevene har rett til opplæring i valgfag, ikke rett til opplæring i et bestemt valgfag. Eleven har heller ikke rett til å ha samme valgfag i flere år. Årsaken til dette er at det er skoleeier eller skolene som avgjør hvilke valgfag de ulike skolene tilbyr, og dette kan variere fra år til år. Elevene skal etter søknad fordeles på de valgfagene som skolen faktisk tilbyr.

Selv om det er skoleeier som avgjør hvilke valgfag den enkelte skolen skal tilby, og eleven ikke har noe rettskrav på et bestemt valgfag, vil det være slik at å innvilge eller avslå en søknad er bestemmende for den enkelte elevs rettigheter og plikter. Innvilgelse eller avslag på valg av valgfag har betydning for om eleven får opplæring i et fag som interesserer, og som eleven mener er relevant for videre utdanning. Dette betyr at en avgjørelse om hvilket valgfag eleven skal tilbys for et opplæringsår, er å regne som et enkeltvedtak etter forvaltningsloven § 2. Skolens avgjørelse knyttet til valg av valgfag må derfor følge reglene om enkeltvedtak. I de situasjonene der eleven ikke får innvilget sitt valg, må skolen fatte enkeltvedtak etter vanlige regler. Det betyr blant annet at avgjørelsen må være skriftlig, begrunnet og gi klageadgang. Selv om eleven ikke har rett til å få innvilget sitt valg, må skolen fatte vedtaket i samsvar med alminnelige forvaltningsrettslige prinsipper. I denne type saker vil det innebære at skolen må sikre at vedtakene ikke medfører forskjellsbehandling av elevene, og at det ikke er lagt vekt på utenforliggende hensyn. Det må også fattes enkeltvedtak der skolen innvilger elevens valg. I slike situasjoner er det mulig å fatte et forenklet enkeltvedtak der det er unntak fra de ordinære kravene til begrunnelse og underretning, jf. forvaltningsloven § 24 andre ledd og § 27 første ledd siste setning. I praksis blir skolens enkeltvedtak i slike tilfeller svært forenklet og lite arbeidskrevende. For de elevene som får det valgfaget de ønsker, vil det være nok med en liste der det står hvilke elever som har fått de ulike valgfagene. Ved innføringen av valgfag på 8. trinn fra høsten 2012 kan skoleeier velge mellom åtte valgfag. Hvilke valgfag hver skole tilbyr, vil variere, blant annet på grunn av ulik størrelse på skolene og andre forhold ved skolene. Et spørsmål i denne forbindelsen er hvor mange valgfag skolene må tilby elevene.

Når antall valgfag per skole skal avgjøres, er det ulike hensyn som må avveies. På den ene side skal elevene ha reelle valgmuligheter når det gjelder valgfag, og dess færre valgfag skolen tilbyr, dess mindre blir valgfriheten. På den andre siden må hensynet til det som er praktisk mulig ved den enkelte skolen vurderes. For små skoler kan det være en utfordring å tilby mange valgfag. For å sikre at elevene har et reelt valg, mener direktoratet det bør forskriftsfestes at alle skoler skal tilby minst to valgfag.

Direktoratet har også vurdert om det bør forskriftsfestes ytterligere krav til antall valgfag for større skoler med flere klasser per årstrinn. Direktoratet mener større skoler bør tilby flere valgfag enn minstekravet. Det bør imidlertid ikke forskriftsfestes hvor mange valgfag skoler med flere klasser per årstrinn skal tilby. Dette må tilpasses lokale forhold og er en del av den lokale handlefriheten.

En viktig forutsetning for at valgfagene skal kunne fungere i samsvar med intensjonene, er å involvere elevene når skolen skal avgjøre hvilke valgfag den skal tilby. At elevene får reell medvirkning, er viktig for at valgfagene skal være motiverende for elevene. Dette gjelder også når skoleeier eller skoler må vurdere om de skal skifte tilbudet på valgfag.

Dersom det på bakgrunn av høringen blir fastsatt en sluttvurderingsmodell med standpunkt karakter på alle årstrinn, vil dette kreve endringer i bestemmelsene om inntak i forskrift til opplæringsloven kapittel 6.

Høringsspørsmål knyttet til forskriftsfesting av rammene for valgfag

Direktoratet ber om høringsinstansens syn på følgende:

- Hvor mange ulike valgfag bør det forskriftsfestes at det minimum skal tilbys ved den enkelte skole?
- Bør det forskriftsfestes ytterligere krav til antall valgfag ved større skoler?
- Hvor arbeidskrevende vil det være å oppfylle kravet om at fordelingen av elever til ulike valgfag er et enkeltvedtak når dette i mange tilfeller kan oppfylles ved en liste?

Forslag til endringer i forskrift til opplæringsloven

Ny § 1-14 skal lyde:

§ 1-14 Opplæring i valfag på ungdomstrinnet

Elevane på ungdomstrinnet i grunnskolen skal ha opplæring i valgfag frå 8. årstrinn. Elevane kan ha same valgfag på fleire trinn eller dei kan velje nytt valgfag på kvart årstrinn.

Skoleeigaren pliktar å tilby minst to ulike valgfag per opplæringsår. Skoleeigaren avgjer kva for valgfag elevane skal få tilbod om, og korleis dette skal organiserast. Gjeldende § 1-14 blir ny § 1-15.

Merknader til forslag til endringer i forskrift til opplæringsloven

Merknad til ny § 1-14

Bestemmelsen regulerer opplæringen i valgfag. Bestemmelsen er ny.

I § 1-14 første ledd første punktum er det slått fast at elevene skal ha opplæring i valgfag fra 8. årstrinn. Omfanget av opplæringen er fastsatt i fag- og timefordelingen. Opplæringen skal følge læreplanen i et av valgfagene. I annet punktum er det fastsatt at eleven kan ha det samme valgfaget på flere årstrinn eller at eleven kan ha forskjellige valgfag. Det blir understreket at dette punktet må ses i sammenheng med bestemmelsens andre ledd, og at det er skoleeier som avgjør hvilke valgfag skolen tilbyr i de ulike opplæringsårene. Eleven har ingen rett til å ha et valgfag over flere år. Avgjørelsen om hvilket valgfag den enkelte elev får, er et enkeltvedtak etter forvaltningsloven, som skal treffes i samsvar med forvaltningslovens regler om enkeltvedtak.

Paragraf 1-14 andre ledd regulerer skoleeiers plikter. Det er i første punktum fastsatt at skoleeier plikter å tilby minst to ulike valgfag hvert opplæringsår. Dette er et minstekrav. Skoleeier kan tilby flere valgfag. Skoleeiere med mange klasser per årstrinn bør også tilby flere ulike valgfag.

I annet punktum er det slått fast at utover kravet om minst to valgfag er det skoleeier som avgjør hvilke valgfag som tilbys, og hvordan opplæringen i valgfag skal organiseres. Avgjørelsen om hvilke valgfag den enkelte skolen skal tilby, kan delegeres til de enkelte skolene. Når skoleeier eller skolen skal avgjøre valgfag for neste opplæringsår, er det rimelig å involvere elevene. Opplæringen må organiseres i samsvar med kravene i opplæringsloven, blant annet § 8-2, fag- og timefordelingen og læreplanen for det aktuelle valgfaget.

Merknad til ny § 1-15

Gjeldende § 1-14 om —tilbod om fag frå vidaregåande opplæring til elevar på ungdomstrinnet blir ny § 1-15. Det er ikke foreslått endringer i bestemmelsen her.

Økonomiske og administrative konsekvenser

Valgfag blir innført over en treårsperiode med 57 årstimer per trinn på ungdomstrinnet (gjennomsnittlig 1,5 uketime). Tilbudet blir først gitt til 8. trinn fra høsten 2012. 19 årstimer på hvert trinn er ny utvidet tid, mens 38 årstimer er omdisponert fra andre fag (elevrådsarbeid avvikles som eget fag, i tillegg til at alle fag unntatt norsk og matematikk avgir 2-3 % av timetallet). I sin kompensasjon til kommunene legger staten til grunn en økning på 57 årstimer totalt når valgfagene er ferdig innført, dvs. 19 årstimer per trinn (en halv uketime). Kompensasjonen til skoleeier er beregnet slik at valgfagstimene kan bemannes med 25 % høyere lærertetthet enn i undervisningen på ungdomstrinnet forøvrig. Dette gjelder også for den delen av tiden som er omdisponert fra andre fag. For de av dagens timer som omgjøres til valgfag, er merkostnaden for skoleeier beregnet som differansen mellom en ny time med 25 % høyere lærertetthet og en time med dagens lærertetthet. Høyere lærertetthet skal både sikre at elevgruppene ikke blir for store, og at elever på mindre skoler skal få reelle valgmuligheter i valgfag. Metoden for å beregne kompensasjonen til kommunene for valgfag er for øvrig den samme som ved tidligere timetallsutvidelser, men med et kostnadsgrunnlag som er tilpasset at timene på ungdomstrinnet er dyrere enn på barnetrinnet.

Rådmannens vurdering/forslag til uttalelse:

Spørsmål knyttet til den enkelte læreplanen

Kristiansand kommune mener at forslagene til fagplaner i valgfag virker hensiktsmessige hvis valgfagene får vurdering uten karakter. Hvis valgfagene får vurdering med karakter bør læreplanene være mer konkrete i sin målformulering. Hvis læreplanen er for diffus i sin målformulering blir det vanskelig å utlede konkrete og gode læringsmål. Det vil føre til ulik vurderingspraksis, hvis kompetansemålene gir mye rom for tolkning.

Spørsmål knyttet til bestemmelser om valgfagene

Hvilken modell for sluttvurdering bør valgfaget ha?

Kristiansand kommune mener vurderingsuttrykket deltatt – ikke deltatt, er en god vurderingsmåte for valgfagene. Valgfag bør være et annerledes fag for elevene, hvor praktisk arbeid og opplevelser bør stå i sentrum. Vi mener at karakterer i dette faget vil virke mot fagets hensikt, og føre til at det blir for stort fokus på prestasjoner og karakterer. I stedet for å gi en karakter i faget kan innholdet valgfagene som elevene har deltatt i synliggjøres i elevenes karrieremapper.

Hvis det blir besluttet at valgfag skal vurderes med karakter, bør man velge modell 2. Det er ikke hensiktsmessig å gi 8.trinns elever stanpunktvurdering så tidlig i ungdomskoleløpet. En standpunkt karakter på 8.trinn vil få konsekvenser for elevens karaktersnitt i forhold til innsøking til VGS. Vi mener at et lite fag kan komme til å få uforholdsmessig stor betydning for elevene.

Kommentarer til ny fag- og timefordeling?

Kristiansand mener den foreslåtte fag- timefordelingen er hensiktsmessig. Vi vil allikevel påpeke at det å kutte ytterligere i engelsk faget, gir en feil signaleffekt i forhold til at dette faget i forbindelse med innføring av språkfag allerede er kuttet. Dokumentasjons og vurderingskravet er ikke endret. 5 timer fordelt på tre år gir ikke store praktiske konsekvenser for faget, men rammene i engelsk oppleves som krevende i utgangspunktet. Det er krav om både skriftlig og muntlig karakter i faget, dette krever mye dokumentasjon. Når timerammen til faget allerede er redusert, vil et ytterligere kutt være lite hensiktsmessig.

Hvor mange ulike valgfag bør det forskriftsfestes at det minimum skal tilbys ved den enkelte skole?

Kristiansand kommune mener dette bør være en vurdering i den enkelte kommune med bakgrunn i kjennskap til de enkelte skolene.

Bør det i forskriften være ytterligere krav til antall valgfag ved større skoler?

Kristiansand kommune mener at også dette ivaretas best i den enkelte kommune.

Hvor arbeidskrevende vil det være å oppfylle kravet om at fordelingen av elever til ulike valgfag er et enkeltvedtak når dette i mange tilfeller kan oppfylles ved en liste?

Kristiansand kommune mener at dette kan generere en del unødvendig ekstraarbeid på skolene. Eventuelle klager vil kunne gå på om fordelingen av elevene er gjort på en objektiv og ryddig måte. Elevene kan ikke klage på hvilke fag skolen tilbyr. Dette har skolene gode rutiner for.

Generelt spørsmål

Hvilke nye valgfag bør innføres fra høsten 2013 i tillegg til de åtte som er omfattet av dette høringsbrevet?

Kristiansand kommune har følgende forslag til nye valgfag:

- Trafikalt grunnkurs
- Båtførerkurs
- Jegerprøven
- Friluftsliv

Generell Kommentar:

Det å innføre et nytt fag er krevende for kommunen og skolene. Denne høringen har frist 16.03.2012. Det betyr at noen sentrale føringer i faget som vurderingsform og fag og timefordeling blir avklart relativt sent i forhold til en oppstart i august. Det å planlegge et fag som har vurdering med karakter kontra det å planlegge et fag som har vurdering uten karakter utgjør en forskjell. Denne avklaring må komme raskt. Vi registrerer stor interesse for valgfag på ungdomskolene, og skolene melder om at de har kompetanse til å drive de nye valgfagene. Valgfagene er markedsført som praktiske fag, som annerledes fag, hvor elevene skal føle mestring og få motivasjon gjennom praktiske erfaringer og opplevelser. En vurdering med karakter i disse fagene, vil redusere lærernes og elevenes handlingsrom i valgfagene, når man må ha fokus på vurdering og dokumentasjon. Dette vil trolig også ha en betydning for rekrutteringen av valgfaglærere. Med et stort dokumentasjonskrav også i valgfag vil verken lærere eller elever oppleve valgfag som et annerledes fag.

3.Svar på verbalforslag fra Bystyret: Hvordan kan det tilrettelegges for å øke timetallet for de praktiske valgfagene.

Rådmannens vurdering:

Kommunen står fritt til å øke timetallet i valgfag i forhold til Opplæringsloven. Men minstetimetallet for andre fag må oppfylles. Vi kan med andre ord ikke «finansiere» en økning i timetallet for valgfag med timer/tid fra andre fag. Vi vil ikke kunne bruke 25 prosentregelen til å omdisponere timer til valgfag. Da en omdisponering av timetallet i et fag ikke kan gjøres på generelt grunnlag for alle elevene på en skole eller grupper av elever. Dette skal skje individuelt og krever samtykke fra elev/lærling eller foresatte.

Handlingsrommet er stort, hovedsakelig begrenset av økonomi, da det må finansieres et økt timetall. Faktorer som kompetanse, kostnader til utstyr, bygningsmessige forhold vil også måtte vurderes.

Valgfag er et viktig virkemiddel for å skape et mer relevant og praktisk ungdomstrinn. Det som er viktig å anføre er at det aller viktigste er å få en mer variert og praktisk relevant undervisning i de øvrige timene elevene er på skolen. Valgfag er et godt virkemiddel i så måte, men disse prinsippene må gjennomsyre den ordinære undervisningen også. Her ligger det etter Oppvekstdirektørens mening et enda større potensiale.

Vi legger opp til en strategi hvor vi innfører de 8 første valgfagene fra høsten 2012. Kristiansand kommune støtter skolene i denne prosessen for å skape et mest mulig likeverdig valgfagtilbud for elevene. I vår målsetting om å skape et inkluderende læringsmiljø og drive god tilpassa opplæring for elevene i kommunen er valgfag et godt virkemiddel, men vi må ha flere fokus i forhold til denne målsettingen. Å skape variert og praktisk undervisning i de øvrige fagene er enda viktigere.

Å ensrette en satsing på valgfag vil gjøre at vi kan miste viktige fokus i vårt utviklingsarbeid. Å skape et nytt ungdomstrinn krever som St. meld. 22 konkluderer med, en helhetlig tilnærming.

En tilrettelegging for ytterligere timer til valgfag vil være mulig ved å øke den totale timerammen til ungdomstrinnet. 1 årstime dvs. en 1 time valgfag i uka i 1 år for en gruppe koster 32000 kr. Hvis vi utvider valgfagtiden til 2,5 timer i uka. utgjør dette for en skole som tilbyr 5 valgfag en kostnad på 160000. For Kommunen samla sett vil dette utgjøre ca. 2,2 millioner. Hvis vi tar utgangspunkt i en gruppestørrelse på 15 elever.

4. Høring - Forskriftsfesting av elevrådsrelatert arbeid

Høringsnotat - Forskriftsfesting av tid til elevrådsrelatert arbeid

Utdanningsdirektoratet sender her på høring et forslag om å forskriftsfeste at elevene skal ha tid til elevrådsrelatert arbeid i opplæringstiden. Det foreslås nye bestemmelser i forskrift til opplæringsloven og forskrift til privatskoleloven. Forskriftsfestingene gjelder både for grunnskoler og videregående opplæring.

Forslaget må ses i sammenheng med innføring av valgfag og endringer som foreslås i denne forbindelse, blant annet avviklingen av faget elevrådsarbeid på ungdomstrinnet.

Bakgrunn

Kunnskapsdepartementet har gitt direktoratet i oppdrag å foreslå forskriftsbestemmelser om tid til elevrådsarbeid. Oppdraget må ses i sammenheng med Meld. St. 22 (2010-2011) Motivasjon-Mestring-Muligheter og tiltak i denne. I meldingen ble det meldt at en ønsker å utvikle faget elevrådsarbeid:

Med bakgrunn i inntrykk av hvordan selve faget elevrådsarbeid har fungert, ser det ikke ut til å være en tydelig sammenheng mellom fagets intensjoner og det som faktisk skjer i timene. Departementet mener derfor at det er grunn til å se på om fagets intensjoner og innhold kan ivaretas på andre og bedre måter enn i dag."... "Departementet vil derfor foreslå at faget elevrådsarbeid utvikles, samtidig som det legges til rette for en fornyelse av arbeidet med elevmedvirkning i ungdomsskolen.

Departementet påpeker også i meldingen at det er likhetstrekk mellom hovedområdene i faget elevrådsarbeid og hovedområdene i andre fag, deriblant samfunnsfag og religion, livssyn og etikk (RLE) med dels overlappende kompetansemål. Det innebærer at det gjennom andre fag skal gis opplæring som øker elevenes kompetanse når det gjelder medvirkning og demokratiforståelse.

Departementet har også understreket at som konsekvens av bortfallet av faget elevrådsarbeid, skal forskriftene til opplæringsloven og privatskoleloven endres for å sikre elevenes medbestemmelse i form av klasserådsarbeid og elevrådsarbeid.

Departementet vil også sikre at fagets innhold og intensjoner ivaretas i andre fag og skolens øvrige aktiviteter.

Gjeldende rett

Elevmedvirkning i skolen er forankret i nasjonalt og internasjonalt regelverk, blant annet i FNs konvensjon om barns rettigheter, i barneloven og i opplæringsloven.

FNs barnekonvensjon

I barnekonvensjonen artikkel 12 reguleres barns rett til å bli hørt. Retten til å bli hørt omfatter det at barnet får uttale seg, at det blir lyttet til og at det barnet sier blir tatt hensyn til. Dette kan kalles en rett til medbestemmelse. Retten har av FNs barnekomite blitt delt i to. For det første barn som aktive deltakere i samfunnet og for det andre retten til å bli hørt under saksbehandlingen i forvaltningen og domstolene. Retten til å uttale seg regnes som ett av de fire generelle prinsippene i barnekonvensjonen. Dette betyr at retten etter artikkel 12 skal integreres i gjennomføringen av alle de andre rettighetene. Artikkel 12 er en av de sentrale rettighetene som kommer inn uavhengig av livsområde. Retten har også nær sammenheng med artikkel 3 om barns beste. FNs barnekonvensjon er tolket slik at elevene har rett til medansvar og medvirkning i opplæringen. Dette betyr at skolene må legges til rette for at elevene skal få erfaring med ulike former for ansvar, deltakelse og medvirkning. Dette gjelder både i det daglige arbeidet i skolene og ved deltakelse i representative organer.

Barneloven

Barns rett til å bli hørt i avgjørelser som gjelder barnets personlige forhold er også lovfestet i barneloven § 31. Bestemmelsen gjelder for alle som har med barnets personlige forhold å gjøre, som skoler.

Opplæringsloven

I opplæringsloven § 1-1 sjette ledd annet punktum (formålsbestemmelsen) er det fastsatt at elevene skal ha medansvar og rett til medvirkning. Formålet skal gjennomsyre hele grunnopplæringen. Elevens medvirkning er utdypet i Læreplanverket for Kunnskapsløftet i både generell del og i prinsipper for opplæring. I prinsipper for opplæringen er det understreket at skolen skal forberede elevene på å delta i demokratiske beslutningsprosesser og stimulere til samfunnsengasjement. Elevene skal få erfaring med deltakelse og medvirkning i demokratiske prosesser både i det daglige arbeidet og ved deltakelse i representative organ. Elevmedvirkning innebærer også deltakelse i avgjørelser om læring, for den enkelte og gruppen. Det sies også at elevene skal kunne delta i planlegging, gjennomføring og vurdering av opplæringen innenfor rammene i lov og forskrift inkludert læreplanverket.

Elevenes rett til medvirkning gjennom elevrådsarbeid er lovfestet i opplæringsloven. Elevrådene er ikke gitt beslutningsmyndighet i skolesamfunnet, men kan uttale seg i alle saker som gjelder skolen. Det er fastsatt i § 11-2 at for grunnskolen at det skal være et elevråd ved alle skoler med representanter for elevene fra og med 5. trinn. Elevrådet skal fremme fellesinteressene til elevene ved skolen og arbeide for å skape godt læring- og skolemiljø. For videregående opplæring er det lovfestet i § 11-6 at alle skoler skal ha et elevråd. Det er fastsatt i § 11-6 at elevrådet blant annet skal jobbe for læringsmiljøet, arbeidsforholdene og velferdsinteressene til elevene. I videregående opplæring er også allmøte for elevene lovfestet. I tillegg er det lovfestet at elevrepresentanter i videregående opplæring har møte- og talerett i fylkeskommunale nemnder i drøftingen av alle pedagogiske og administrative saker som gjelder interessene til elevene, jf. § 11-8. Tilsvarende gjelder for de ansatte, jf. kommuneloven § 26.

I tillegg til elevråd er det i opplæringsloven også lovfestet elevrepresentasjon i samarbeidsutvalg ved grunnskoler (§ 11-1), skolemiljøutvalg (§11-1a), skoleutvalg ved videregående skoler (§ 11-5), skolemiljøutvalg ved videregående skoler (§ 11-5a). I § 9a-5 er elevenes deltakelse i skolemiljøarbeidet særlig regulert. Her er det fastsatt at elevene skal engasjeres i planleggingen og gjennomføringen av det systematiske arbeidet for helse, miljø og sikkerhet ved skolen. Skolen skal legge til rette oppgaver for elevene ettersom hva som er naturlig for de enkelte trinnene. Elevrådet skal oppnevne skolemiljørepresentanter. I § 9a-6 er det fastsatt at skolen har en informasjonsplikt til råd og utvalg når det gjelder skolemiljø.

Arbeid i elevrådet er ikke fravær dersom faglærer eller kontaktlærer har godkjent dette på forhånd. Direktoratet har i rundskriv Udir-1-2010, i merknader til bestemmelsene om føring av fravær i henholdsvis grunnskolen og videregående opplæring, presisert at elevrådsarbeid som på forhånd er avtalt med faglærer eller rektor, ikke regnes som fravær. Elevdemokratiet er viktig i skolen. Tilsvarende gjelder for elevens rett til individuell rådgivning, både sosialpedagogisk rådgivning og yrkes- og utdanningsrådgivning, jf. opplæringsloven § 9-2 og forskrift til opplæringsloven kapittel 22 og privatskoleloven § 3-11 og forskrift til privatskoleloven kapittel 7.

Direktoratets vurderinger

Selv om det er foreslått å avvike faget elevrådsarbeid innebærer dette ikke at arbeidet med elevenes medvirkning blir mindre viktig i skolen. Alle elever skal fortsatt få mulighet til å drive med arbeid knyttet til elevdemokrati og medvirkning. Departementet løftet i Meld. St. 22 (2010-2011) Motivasjon-Muligheter-Mestring på side 22 frem norske elevers gode demokratiforståelse og positive holdning til medvirkning i meldingen.

Departementet understreket at norsk skole også i fremtiden må videreutvikle denne kompetanse og sikre seg at elever i Norge hevder seg på dette området. Departementet understreker videre i meldingen på side 35 at elevenes rett til medvirkning i opplæring må skje i skolens arbeid i alle fag og reflekteres i det daglige arbeidet for å styrke elevenes motivasjon for læring. Dette vil gjøre det enklere å se sammenhengen mellom retten til medbestemmelse og det faktiske arbeidet i de enkelte fag.

Når det gjelder elevrådsarbeid er det lovfestet at skolene skal ha elevråd. For å tydeliggjøre at elevrådsrelatert arbeid er en del av opplæringen foreslås dette

forskriftsfestet. Dette bør forskriftsfestes for både elever i grunnskolene og elever i videregående opplæring. Direktoratet mener at det er viktig at det er tid til arbeid med elevdemokrati både i grunnskolen og i videregående opplæring. Når det blir forskriftsfestet at elevrådsrelatert arbeid er en del av opplæringen, er det enda tydeligere at denne typen arbeid ikke er fravær. Det regnes som en del av opplæringen. Imidlertid vil det fortsatt være slik at dersom arbeidet fører til at eleven ikke følger den ordinære opplæringen i en time må dette være godkjent av faglærer, kontaktlærer eller rektor på forhånd. Her er det viktig at man har rutiner for denne typen godkjenning lokalt.

For å unngå en for snever forståelse av hva som omfattes av bestemmelsen, bør det være elevrådsrelatert arbeid forskriftsfestes som en del av opplæringen. Elevrådsrelatert arbeid forstås som blant annet møter i elevrådet, oppgaver den enkelte har i tilknytning til elevrådet som er skoleadministrative og møter/diskusjoner i klassen om saker i elevrådet eller andre saker knyttet til elevdemokrati og elevenes medvirkning. Også oppgaver bestemt av klassen, grupper eller enkeltelever knyttet til medvirkning kan omfattes, så fremt dette er godkjent på forhånd. Elevrådsrelatert arbeid skal forstås i vid forstand og alle elever skal kunne få mulighet til å drive med arbeid knyttet til elevdemokrati og medvirkning også dem som ikke er med i elevrådet.

Når det gjelder tid den enkelte bruker til elevrådsrelatert arbeid er det viktig at skolen minner eleven om at hun eller han har et medansvar for at læreren skal få grunnlag for vurdering i de ulike fagene, jf. forskrift til opplæringsloven § 3-3 tredje ledd og forskrift til privatskoleloven § 3-3 tredje ledd. Arbeid med elevrådsrelatert arbeid må ikke føre til at eleven ikke kan få karakter i halvårsvurderingen eller standpunktkarakter fordi læreren ikke har grunnlag for vurdering. Faglærer må også være oppmerksom på dette ved godkjenning av tid til elevrådsarbeid. Det vil også være viktig at skolen sender varsel dersom det er fare for at læreren ikke har grunnlag for vurdering, jf. forskrift til opplæringsloven § 3-7 og forskrift til privatskoleloven § 3-7.

Når det gjelder arbeidet med å involvere elevene og gi elevene en mulighet til å bli hørt for øvrig minner direktoratet om at elevene i undervisningsvurderingen skal gis mulighet til egenvurdering. Egenvurderingen er også en viktig del av arbeidet med elevmedvirkning. Videre viser vi til at elevene kan gis mulighet til å delta i vurderingen av undervisningen. Vi viser her til vår veileder Undervisningsvurdering – en veileder for elever og lærere som kan lastes ned fra www.udir.no.

Departementet inviterte i meldingen Elevorganisasjonen og andre sentrale aktører til å bidra i arbeidet med å utvikle en tiltakspakke (veiledningsmaterie) for elevmedvirkning og demokratiforståelse i ungdomsskolen. Dette arbeidet vil bidra til å tydeliggjøre hvordan skolene kan jobbe med elevmedvirkning og demokratiforståelse i ungdomsskolen. Vi ber om høringsinstansenes syn på forskriftsfestingen av tid til elevrådsrelatert arbeid.

Økonomiske og administrative konsekvenser

Forskriftsfestingen av at elevrådsrelatert arbeid er en del av opplæringen antas ikke å ha vesentlige økonomiske og administrative konsekvenser for skolene eller skoleeieren. Dette er en presisering av gjeldende rett.

Forslag til endring i forskrift til opplæringsloven

Ny § 1-4a skal lyde:

§ 1-4a Tid til elevrådsrelaterte saker

Elevar skal ha mulegheit til å arbeide med elevrådsrelaterte saker i opplæringstida.

Merknad til ny § 1-4a

Elevrådsrelatert arbeid er en del av opplæringen. Alle elever skal få mulighet til å drive med elevrådsrelatert arbeid. Dette er ikke begrenset til elevene som sitter i elevrådet. Elevrådsrelatert arbeid omfatter blant annet møter i elevråd, diskusjoner og møter i klassen knyttet til elevdemokratiet og medvirkning og oppgaver knyttet til dette. Også

enkelt elevers eller grupper initiativ knyttet til medvirkning og elevdemokrati kan omfattes. Tid til dette regnes ikke som fravær. En forutsetning for at arbeidet ikke skal regnes som fravær er at det er godkjent på forhånd av faglærer, kontaktlærer eller rektor. Rutiner for godkjenning avgjøres lokalt. Bestemmelsen gjelder både for grunnskolen og videregående opplæring.

Rådmannens vurdering/forslag til uttalelse:

Kristiansand kommune mener at elementene i det tidligere elevrådsfaget vil bli ivaretatt ved en forskriftsfesting av retten til elevrådsrelatert arbeid som foreslått i høringsbrevet. I Kristiansand kommune vil vi fortsatt videreføre de strukturene som er bygd opp rundt elevdemokratiet, elevråd, KUU, etc.

Punkt 9/12: Innføring av kommunal kontantstøtte i Kristiansand

Dato: 05.02.2012
Saksnr.: 201201595-1
Arkivkode E: 231 A10
Saksbehandler: Kjetil Solvang

Saksgang
Oppvekststyret

Møtedato
14.02.2012

Innføring av kommunal kontantstøtte i Kristiansand

Sammendrag:

Bystyret vedtok 15.12.11 å innføre kommunal kontantstøtte:

«Det innføres en to-årig prøveperiode med kommunal kontantstøtte fra høsten 2012 med påfølgende evaluering 2014, hvor 2-åringene (24 til 36 mnd.) gis kr 4.000 pr barn pr måned. Dette fremmes som egen sak innen april 2012, slik at det kan starte når den statlige kontantstøtten til 2-åringene faller bort.»

Oppvekstsektoren ser ikke praktiske problemstillinger i forhold til gjennomføringen av vedtatt kommunal kontantstøtteordning for 2 åringer. Forslag til vedtekter for den kommunale kontantstøtteordningen er innarbeidet i saken.

Det er imidlertid usikkert om sektoren vil klare å spare 3 mill. kr årlig på innføringen av ordningen, som forutsatt i Handlingsprogrammet 2012- 2015. Det er planlagt barnehageplasser for ett visst antall barn i neste fireårsperiode. Ordningen med kommunal kontantstøtteordning vil påvirke etterspørselen etter barnehageplasser, estimert til 100 færre plasser. Kommunen vil som følge av innføring av kommunal kontantstøtte sannsynligvis få mer enn full barnehagedekning i neste 2 årsperiode. Barn uten rett, og da i hovedsak nullåringer, vil anslagsvis fylle opp om lag halvparten av de frigjorte plassene. De reduserte utgifter ordningen vil medføre er vanskelige å anslå da dette avhenger av flere elementer. For å tilpasse seg ny reell etterspørsel vil det muligens kreve grep som reduserer antall barnehageplasser i kommunen.

Oppvekstsektoren vil i 2. tertialrapport vurdere om innsparing på 3 mill. kr. er realistisk.

Forslag til vedtak:

1. Oppvekststyret godkjenner opplegg for praktisk gjennomføring og vedtekter for kommunalt kontantstøtte i Kristiansand kommune.
2. Økonomiske konsekvenser ved innføring av kommunal kontantstøtte i Kristiansand kommune legges frem i 2. tertialrapport.

Arild Rekve
Oppvekstdirektør

Kjetil solvang
Økonomirådgiver

Trykte vedlegg: Ingen

Utrykte vedlegg: Ingen

Bakgrunn for saken.

Bystyret vedtok 15.12.11 å innføre kommunal kontantstøtte:

«Det innføres en to-årig prøveperiode med kommunal kontantstøtte fra høsten 2012 med påfølgende evaluering 2014, hvor 2-åringene (24 til 36 mnd.) gis kr 4.000 pr barn pr måned. Dette fremmes som egen sak innen april 2012, slik at det kan starte når den statlige kontantstøtten til 2-åringene faller bort.»

Saken omhandler det som har med praktiske gjennomføringen av kommunal kontantstøtteordningen samt økonomiske konsekvenser for Oppvekstsektoren.

Praktisk gjennomføring av den kommunale kontantstøtteordningen:

- Det utarbeidet et elektronisk søknadsskjema som legges på foreldreportalen og kommunens hjemmeside.
- Behandling av innkomne søknader vil skje i kommunens saksbehandlingssystem, KRISS.
- Det lages et registreringssystem i regnearkform eller annet som brukes som kontroll mellom Oppvekstsektorens opptakssystem (IST) og utbetaling av kommunale kontantstøtte.
- Det sees naturlig at servicesenteret håndterer spørsmål og informasjon rundt ordningen. Oppvekstsektoren har det overordnede ansvar og sørger for at støtten blir utbetalt og gjør avstemminger og andre oppfølginger rundt ordningen.
- Det vurderes å sende brev til alle foreldre som har barn i aktuell alder og opplyse om deres rettigheter i forhold til kommunal kontantstøtte.

Ordningen i seg selv vil i snitt sannsynligvis medføre noe over 200 søknader. Ordningen vil antas å kunne håndteres uten nyansettelser.

Forslag til vedtekter for kommunal kontantstøtte:

1. *Vilkår knyttet til barnet*
Kommunal kontantstøtte ytes for barn mellom 2 og 3 år som ikke benytter barnehageplass og er bosatt i Kristiansand kommune. Det ytes ikke kommunal kontantstøtte for barn som delvis gjør bruk av barnehage, eller som benytter barnehage i andre kommuner.
2. *Vilkår knyttet til støttemottaker*
Kommunal kontantstøtte ytes til den barnet bor fast hos. Kontantstøttemottakeren må være bosatt i Kristiansand kommune. Dersom foreldrene har delt omsorg for barnet legges barnets folkeregistrerte adresse til grunn.
3. *Barn i fosterhjem eller institusjon*
Det gis ikke kommunal kontantstøtte for barn som i henhold til Lov om barneverntjenester har opphold i fosterhjem eller institusjon.

4. *Støtteperiode*

Kommunal kontantstøtte ytes fra og med den måneden barnet fyller 2 år til og med måneden før barnet fyller 3 år.

5. *Bruk av barnehage*

Dersom barnet begynner i barnehage ytes kommunal kontantstøtte til og med måneden før barnet begynner i barnehage.

6. *Bytte av barnehage*

Det ytes ikke kommunal kontantstøtte for barn som i en begrenset periode ikke har barnehageplass fordi det skal begynne i en ny barnehage. Med dette menes at barn som slutter i en barnehage i juni, og har fått tildelt en ny barnehageplass fra august vil ikke få innvilget kontantstøtte for juli. Med begrenset periode menes 2 måneder eller mindre.

7. *Kommunal kontantstøtte størrelse*

Kommunal kontantstøtte ytes med beløp fastsatt av Bystyret. Denne sats er satt til 4.000 kr fra august 2012 til og med juli 2014.

8. *Søknad*

Foreldre har selv ansvar for å søke kommunal kontantstøtte. Kommunal kontantstøtte ytes fra og med den måned da søknad ble framsatt, forutsatt at vilkårene for å få kommunal kontantstøtte er tilstede.

9. *Utbetaling*

Kommunal kontantstøtte utbetales til den av foreldrene som søker, når retten til kommunal kontantstøtte er oppfylt.

10. *Opplysningsplikt*

Kontantstøtemottaker plikter å melde ifra til Kristiansand kommune dersom grunnlaget for kommunal kontantstøtte ikke lenger er tilstede. Slike grunner kan være at barnet flytter fra Kristiansand, eller begynner i barnehage. Feilaktig utbetalt kontantstøtte kan kreves tilbakebetalt.

11. *Saksbehandling*

Ved saksbehandlingen gjelder regler i forvaltningsloven

12. *Avslag på søknad eller stans i utbetalingen*

En søknad om kommunal kontantstøtte kan avslås dersom det ikke blir gitt opplysninger som kreves. Utbetaling av kontantstøtte kan stanses dersom det foreligger mistanke om at det er gitt mangelfulle eller uriktige opplysninger. Kontantstøtemottaker skal orienteres skriftlig om eventuell stans i utbetalingen.

13. *Kommunal kontantstøtte innføres i en 2-årig prøveperiode fra 01.august 2012 til 31. juli 2014.*

14. *Administrasjon*

Kommunal kontantstøtteordning administreres av oppvekstdirektøren

Endringene i statlig kontantstøtteordning:

Statlig kontantstøtteordning vil bli endret fra høsten 2012. Nye satser vises nedenfor.

Kontantstøttesatser (til og med juli 2012):

Fra måneden etter at barnet er fylt ett år til og med måneden barnet fyller tre år:

Avtalt oppholdstid i barnehage per uke	Kontantstøtte i prosent av full ytelse	Kroner per måned
Ikke bruk av barnehageplass	100 prosent	3 303
Til og med 8 timer	80 prosent	2 642
9-16 timer	60 prosent	1 982
17-24 timer	40 prosent	1 321
25-32 timer	20 prosent	661
33 timer eller mer	Ingen kontantstøtte	0

Kontantstøttesatser (fra august 2012):

Avtalt oppholdstid i barnehage per uke	Kontantstøtte i prosent av full ytelse	Kroner per måned	
		Barn i alderen 13-18 måneder	Barn i alderen 19-23 måneder
Ikke bruk av barnehageplass	100 prosent	5 000	3 303
Til og med 19 timer	50 prosent	2 500	1 652
20 timer eller mer	Ingen kontantstøtte	0	0

Kontantstøtte på nasjonalt nivå:

Kilde: Nettsidene til Nav.no

I desember 2011 var det 30.140 personer som mottok kontantstøtte. Det er en nedgang på 6,1 prosent sammenlignet med samme tidspunkt i 2010. Nedgangen i antall mottakere av kontantstøtte skyldes at flere barn i kontantstøttealder har fått heltidsplass i barnehage.

Når vi ser på antall barn med kontantstøtte som andel av ett- og toåring totalt, finner vi relativt store geografiske forskjeller. De tre fylkene med høyest andel barn med kontantstøtte var Vest-Agder (37,3 prosent), Oppland (36,6 prosent) og Aust-Agder (34,5 prosent). Lavest andel hadde Akershus med 17,3 prosent. Oslo er det fylket med desidert flest barn i kontantstøttealder og det fylket med flest barn med kontantstøtte, men andelen barn med kontantstøtte er på 24,2 prosent, noe som er lavere enn gjennomsnittet for landet (25,4 prosent).

Artikkelen "Nedgang i bruk av kontantstøtte" (Bakken og Myklebø 2010 i Arbeid og velferd nr. 1-2010), viser at mødrenes arbeidsmarkedstilknytning er en viktig faktor når det gjelder bruk av kontantstøtte. Analysen viser at sentrale kjennetegn som yrke og inntekt forklarer variasjonen i kontantstøtteuttak. Høytlønnede og høyt utdannede mødre benytter kontantstøtte i mindre grad enn andre mødregrupper.

Nye utgifter samt innsparingsmuligheter som følge av kommunal kontantstøtte for 2 åringer:

Det er vedtatt å innføre kommunal kontantstøtte for 2 åringer der det gis 4.000 kr per måned til foreldre av barn som ikke bruker barnehageplass. Graderte satser innføres ikke.

Regjeringen har anslått endringene i statlig kontantstøtte fra 1. august vil gi en netto liten tilvekst i søkermassen til barnehage. Det er i de statlige overføringene kompensert for marginal økning i antall barn i Kristiansand kommune. Det vil si at staten har beregnet omleggingen deres til ikke å skulle få særlig innvirkning på antall barn som søker barnehageplass. I beregningene nedenfor ser en derfor kun på hva kommunal kontantstøtte kan medføre av endringer i etterspørselen og hva den genererer av nye utgifter og nye muligheter for besparelser.

Utgiftssiden ved kommunal kontantstøtte vil avhenge av hvor mange som mottar støtte. Tall fra Nav per 1. desember 2011 viser at det var 179 2-åringer i Kristiansand kommune som ikke benytter barnehageplass i det hele tatt. Statlig sats for full kontantstøtte er 3.303 kr, mens den kommunale kontantstøtten er vedtatt til å være 4.000 kr.

Antall barn som mottar kontantstøtte i Kristiansand:

Tabell: Antall ett- og toåringer med kontantstøtte etter antall timer i barnehage. Kommune. Pr. desember 2011				
Kommune-nummer	Kommunenavn	Barnets alder	Antall timer i barnehage	Antall barn
1001	Kristiansand	1	0 timer	267
1001	Kristiansand	1	09-16 time	2
1001	Kristiansand	1	17-24 time	11
1001	Kristiansand	1	25-32 time	61
1001	Kristiansand	2	0 timer	179
1001	Kristiansand	2	17-24 time	17
1001	Kristiansand	2	25-32 time	80

* Tall per desember 2011 hentet fra Nav.no

Anslått endring i antall ett og to åringer som ikke går i barnehage:

Endret statlig kontantstøtteordning vil anslagsvis føre til:

	Vår 2012	Høst 2012	Kommentar:
Antall barn 1 år som ikke benytter barnehage	267	337	(70 flere barn p.g.a. økt sats til 5.000 kr for barn 12-18 mnder)
Antall barn 2 år som ikke benytter barnehage	179	109	(70 færre barn som følge av bortfall av kontantstøtte for 2 åringer)
Totalt antall barn som ikke benytter barnehageplass	446	446	

Lokal kontantstøtte og endret statlig kontantstøtteordning:

	Vår 2012	Høst 2012	Kommentar:
Antall barn 1 år som ikke benytter barnehage	267	337	
Antall barn 2 år som ikke benytter barnehage	179	209	30 ekstra barn p.g.a. høyere sats (4.000 kr kontra 3.303 kr)
Totalt antall ett og to åringer som ikke benytter barnehageplass	446	546	100 flere barn som ikke bruker barnehageplass

Forklaring til tabellen over:

- Det er lagt til grunn at det anslagsvis i snitt vil være 30 flere barn som mottar kontantstøtte fra høsten 2012 enn per 01.12.2011 (som følge av økningen i satsen fra 3.303 kr til 4.000 kr).
- Det er også lagt til grunn at anslagsvis 70 flere 2 åringer ville benyttet barnehageplass fra høsten 2012 som følge av bortfall av statlig kontantstøtte.
- Dette utgjør en forskjell på til sammen 100 færre barn, som kommunal kontantstøtteordning anslagsvis vil påvirke etterspørselen med fra høsten 2012. Dette utgjør ca. 9 % av 2 åringene og 1,8 % av alle barnene i kommunen 1- 5 år.

Beregning av mulige økonomiske konsekvenser for Oppvekstsektoren:

Utbetaling av kommunal kontantstøtteordning på 4.000 kr. per måned:

Alder:	Antall barn med antatt kommunal kontantstøtte:	Kontantstøtte per år:	Sum utgifter per år:
2 år	209	48 000	10 032 000

Redusert utgifter/ kommunalt tilskudd til 100 barnehageplasser:

Alder:	Kostnad per barnehageplass 2 åringer:	Antall barn	Sum utgifter per år:
2 år	160 000	100	16 000 000

Mulig besparelse isolert sett:

Besparelse 100 plasser til 2 åringer:	Kontantstøtte utbetalt for 209 barn i ett år:	Sum
16 000 000	10 032 000	5 968 000

Mulig besparelse når en trekker inn nullåringsproblematikken:

Alder:	Besparelse	Kontantstøtte utbetalt for 209 barn i ett år:	100 færre plasser genererer anslagsvis 50 flere 0 åringer i private barnehager. Kostnad/ redusert besparelse:	Økt kostnad ved å innføre kontantstøtte
2 år	16 000 000	10 032 000	8 000 000	2 032 000

Først må det presiseres at dette er relativt usikre beregninger ettersom man som nevnt ovenfor ikke innehar sikre tall i forhold til hvor mye etterspørselen etter barnehageplasser påvirkes av en kommunal kontantstøtteordning. Generelt kan man si at jo mindre etterspørselen påvirkes av en slik ordning jo dårligere økonomi er det i å innføre den. Hadde man ikke kunne påvirket antall foreldre som benytter barnehageplass, ville kommunen sittet igjen med en utgift til like mange foreldre som før, og innføringen ville kun ført til en ekstra utgift på ca. 8,6 mill. kroner (179 barn*48.000 kr). I et tenkt tilfelle der alle plasser som den kommunale kontantstøtten frigjør automatisk blir besatt av andre barn uten rett til plass, som i hovedsak vil være nullåringer, ville ekstra kostnad for kommunen bli på om lag 10 mill. kr. (209 barn * 48.000 kr)

Årsaken til at det antas at frigjøring av 100 barnehageplasser medfører at 50 flere nullåringer vil bli tatt inn i barnehagene er at de fleste private barnehager antageligvis vil være avhengig i å gå uten flere tomme plasser for å få et resultat i pluss. Det vil ikke være naturlig å anslå at alle plassene blir fylt opp av nullåringer ettersom kommunale barnehager ikke tar opp nullåringer, samt at det ikke er ubegrenset med nullåringer som det søkes barnehageplass

for. Private barnehager blir oppfordret til ikke å ta opp nullåringer, men det er usikkert hvor mye en slik oppfordring betyr. Det er noe ulik dekning i forhold til barnehageplasser i kommunen, slik at alle private barnehager vil nødvendigvis ikke ha tilgang på nullåringer og noen barnehager vil dermed bli stående med tomme plasser, som vil gi en besparelse for kommunen.

Statens kriterier for overføring av midler til barnehageformål inneholder fire indikatorer. Det overføres mindre penger til kommunene jo flere barn de har med statlig kontantstøtte. De andre tre indikatorene går på antall barn 0-2 år, 3-5 år i kommunen, samt grad av høyere utdanning i kommunen. En innføring av kommunal kontantstøtte vil altså ikke få betydning for statlige overføringer slik kriteriene er definert per dags dato. Hvorvidt staten kan komme til å endre indikatorene i fremtiden for å forsøke å motvirke at kommuner innfører kommunal kontantstøtte vites ikke, og omtales ikke videre.

Nullåringer og barnehagebehovsplanlegging i kommunen:

Oppvekstsektoren ruller hvert år barnehagebehovsplanen. Barnehagebehovsplanen er vedtatt i Handlingsprogrammet og kommunen forplikter seg der i forhold til at private aktører får mulighet til å bygge nye barnehager spesifisert med oppstartsår og maksimalt antall barn. Forventet dekningsgrad er i siste versjon av Handlingsprogrammet beregnet til å tilsvare 95 % av alle 1-5 åringer.

Det er per dags dato brakkeløsninger både i kommunal og privat regi som allerede er fylt opp og som skal erstattes av permanente barnehagebygg. I forhold til disse plassene er det ikke lett å ta ned kapasiteten. Noe færre søkere må nok beregnes til barnehager som starter opp 1. august som følge av antatt nedgang i søkermassen. Dette gjelder i realiteten kun Solkollen barnehage på Hånes som nok nå kan få en litt tøffere oppstartsperiode som følge av lavere antall søkere.

Oppvekstsektoren har et innsparingskrav i forhold til redusert antall nullåringer. Det er lagt inn at sektoren skal ha 80 færre null åringer, som tilvarende nesten 13 millioner kr. årlig fra og med 2013. I 2012 er innsparingskravet lagt inn med 5/11 dels effekt, som utgjør 5,8 mill. kr. Det var 189 nullåringer i barnehage høsten 2011. Reduksjonen i antall nullåringer med barnehageplass er planlagt løst ved å bygge færre barnehageplasser enn forventet økning i antall barn skulle tilsi av behov. Innsparingskravet i forhold til nullåringer må derfor sees i sammen med innføring av kommunal kontantstøtte og denne kombinasjonen vil mest sannsynlig medføre utfordringer for sektoren.

En av utfordringene med den kommunale kontantstøtten i forhold til planlegging av barnehagebehovet vil være at ordningen er innført som en prøveperiode i 2 år. Det kan dermed ved rulleringen av barnehagebehovsplanen de to kommende år bli en utfordring å planlegge barnehagebehovet fra og med høsten 2014.

Mulig besparelse i årene som kommer:

På sikt vil det antagelig være mulighet til å spare ganske store beløp på kommunal kontantstøtte, forutsatt at staten ikke endrer inntektskriteriene for kommunene. Dette er ovenfor estimert til ca. 6 mill. kr. per år med de forutsetninger som ligger i regnestykket. For å

ha mulighet til å spare summer i den størrelsesorden, må kommunen sannsynligvis ha noen år på seg til tilpasse seg den kommunale kontantstøttes påvirkning på etterspørselen etter barnehageplasser.

Rapportering på faktiske økonomiske konsekvenser:

Når resultatet av årets opptak er kjent, herunder effekten av innføring av kommunal kontantstøtte vil rådmannen i forbindelse med 1. tertialrapport vurdere om det allerede fra høsten 2012 vil være nødvendig å anbefale en viss reduksjon av antall kommunale barnehageplasser.

Oppvekstsektoren vil i 2. tertialrapport 2012 vurdere ut fra den informasjon som da er tilgjengelig om innsparing på 3 mill. kr. i Handlingsprogrammet 2012 - 2015 er realistisk.

Opplysninger fra Skattedirektoratet:

Kristiansand kommune har henvendt seg til Skattedirektoratet for å få noen opplysninger angående skatteplikt m.m. i forhold til kommunal kontantstøtteordning:

«Kontantstøtte som følge av kommunestyrevedtak som gis til foreldre etter søknad og administrativ innvilgelse i hvert enkelt tilfelle, er skattefri for mottaker. Kommunal kontantstøtte anses ikke som en regelmessig personlig understøttelse etter lov eller avtale som omfattes skatteloven § 5-42 bokstav a. En kommune er ikke omsorgs- eller trygdeinnretning der utbetaling er skattepliktig etter § 5-42 bokstav b. Kontantstøtten er heller ikke pensjon etter § 5-1 første ledd.

Det skal ikke betales arbeidsgiveravgift av kontantstøtte.

Kontantstøtten vil være oppgavepliktig utbetaling for kommunen etter ligningsloven § 6-13 og forskrift 17.04.2008 nr. 386 § 1. Skattedirektoratet legger opp til at kommunal kontantstøtte innberettes i lønns- og trekkoppgaven i kode 926 på samme måte som kontantstøtten fra NAV».

Uttalelsen fra Skattedirektoratet viser at selv om kommunal kontantstøtte ikke er skattepliktig vil den være innberetningspliktig, slik at Oppvekstsektoren plikter å sende informasjon til skattemyndighetene i forhold til hva de den enkelte mottaker har mottatt av skattefri utbetaling hvert år.

Kommunal kontantstøtte – kan ordningen bli skattepliktig, og hvilke konsekvenser får i så fall det?

Kommunal kontantstøtte er som det fremkommer ovenfor ikke skattepliktig, men staten har signalisert at den ser på muligheten for å endre på dette. Dersom staten innfører skatteplikt på kommunal kontantstøtte vil det gjøre ordningen mindre lønnsom/mer kostbar for Kristiansand kommune, ettersom det vil føre til at en klarer å påvirke etterspørselen etter barnehageplasser i mindre grad og står igjen med å betale ut støtte til større andel av foreldre som ikke ville søkt barnehageplass til deres barn uansett kommunal kontantstøtte,

eller ei. Foreldre som ikke har annen skattbar inntekt vil ikke få mye skatt på mottatt beløp fra kommunen. Skattbar inntekt på 4.000 kr per måned vil gi noen tusenlapper i skatt per år, og vil sannsynligvis likevel være mer lønnsom for mottakerne enn 3.303 kr uten skatt.